Historia architektury w Polsce

Rozwój przestrzenny Gdańska, Gdyni i Sopotu

Architektura Gdyni i Sopotu

Dr hab. inż. arch. Jacek Sołtys

Dzisiejsze zajęcia

- Wprowadzenie:
  - zastosowanie wiedzy z dziedziny architektury w działalności przewodnickiej
  - definicje, aspekty architektury
- Źródła i sposoby pozyskiwania wiedzy
- Architektura:
  - starożytnej Grecji i Rzymu,
  - starochrześcijańska, bizantyjska, islamska
  - średniowieczna (renesans i gotyk)

O czym mówić, stojąc przed obiektem architektonicznym?

- Informacje **związane** z obiektem:
  wydarzenia, postacie, legendy, …….
- Informacje **konkretne o tym obiekcie**:
  - jego historii (kiedy, kto, ……)
  - **architekturze** (przedmiot innych zajęć)
- Informacje „**ogólnoarchitektoniczne**”
  (o typie budynku, stylu, formach …)
  = przedmiot tego cyklu wykładów

Architektura to sztuka kształtowania przestrzeni

- dla zaspokojenia użytkowych **potrzeb** człowieka — **funkcja**
- przy zastosowaniu dostępnych środków **techniki** — **konstrukcja**
- w sposób budzący wrażenie **piękna** — **forma**

Styl w sztukach pięknych, w tym w architekturze

– **całokształt form artystycznych i cech odrębnych, charakterystycznych dla danego okresu i kręgu kulturowego**

W architekturze cechy te zależą od:

- uwarunkowań **społecznych**,
- obowiązujących **kanonów** kultury i sztuki
- oraz aktualnego **poziomu techniki** budowlanej.

Zmiany powyższych czynników prowadziły do zmian stylów

Pożądana wiedza i umiejętności

- Znać **nazwy** elementów architektury, form, ich **typy** (np. sklepień, łuków)
- Znać **style** - cechy charakterystyczne, umieć je wskazać w objaśnianym obiekcie, umieć rozpoznać styl w obiekcie dla niego typowym
- Umieć ciekawie mówić o obiekcie – jego funkcjonowaniu, konstrukcji, formach – w tym o ich genezie (*dlaczego?*)

Źródła wiedzy

- **Szkoła** (przypomnienie)
- **Literatura**
- **Ten wykład** (rola uzupełniająca)
  – istotą – wizualizacja
  ↳ prośba: nie notować podczas prezentacji!
  i zajęcia w terenie
- **Inne zajęcia kursu**

Źródła umiejętności

- Ćwiczenia w objaśnianiu:
  - indywidualne (w myśli lub półgłosem)
  - przed wykładami
  - na wycieczkach
  - z rodzina, znajomymi, ….
- Praktyka przewodnicka

Literatura 1

Dot. architektury (i sztuki) **europejskiej** :

- Białostocki J., Sztuka cenniejsza niż złoto, 1974 r. (i nowsze)*
- Broniewski T., Historia architektury dla wszystkich *
- Charytonow E., Zarys historii architektury, (wiele wydań)*
- Witwicki W., Wiadomości o stylach, 1960 r.

* w tym polskiej – szerzej

Literatura 2

Dot. architektury polskiej:

- Łoziński J., Miłobędzki A., Atlas zabytków architektury w Polsce
- Miłobędzki A., Zarys dziejów architektury w Polsce, 1978 r.
- Trzeciak P., 1000 tajemnic architektury, 1962 i późniejsze

Literatura 3

Dot. poszczególnych okresów:

- Kozakiewiczowa H., Renesans i manieryzm w Polsce, 1978 r.
- Tomkiewicz W., Piękno wielorakie. Sztuka baroku

Seria Sztuka Polska *(Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe):*

- Mroczko T., Polska sztuka przedromańska i romańska, 1978
- Kębłowski J., Polska sztuka gotycka, 1976
- Wolff-Łozińska B., Łoziński J. Z., Polska sztuka renesansowa
- Karpowicz M., Sztuka Polska **XVII** wieku, 1975 **!!!**
- Karpowicz M, Polska sztuka **XVIII** wieku

Literatura 4

Dot. poszczególnych okresów

Seria „Dzieje Sztuki w Polsce” *(Wyd. „Arkady”) monografie albumowe wyd. od 1976 r. i ich replika w mniejszym formacie wyd. od 1987 r.’*

- T. 1. Świechowski Z., Sztuka romańska w Polsce
- T. 2. Dobrzeniecki T., Gotyk w Polsce
- T. 3. Kozakiewiczowie H. i S., Renesans w Polsce
- T. 4. Karpowicz M., Barok w Polsce
- T. 5. Karpowicz M., Rokoko w Polsce
- T. 6. Lorentz St. i Rottermund A., Klasycyzm w Polsce

Literatura 5

- **Koch W., Style w architekturze,** arcydzieła budownictwa europejskiego od antyku po czasy współczesne, Warszawa 2005
- …..
- …..
- **Polska architektura,** Historia Sztuki, t. 17 Biblioteka Gazety Wyborczej, PWN 2011
- ….

Literatura 6

Dot. terminów:

- **Szolginia W., Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. Architektura i budownictwo**. WNT W-wa 1982
- Zwolińska K., Malocki Z., **Mały słownik terminów plastycznych**, WP Warszawa 1974
- **Słownik terminologiczny sztuk pięknych**, Wyd. Nauk. PWN Warszawa 1996
- **Słownik terminów artystycznych i architektonicznych,** Biblioteka Gazety Wyborczej, PWN 2011

Literatura

dot. architektury Gdyni i Sopotu:

- **Sołtysik** M. J. **Gdynia** miasto dwudziestolecia międzywojennego: urbanistyka i architektura. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 1993.
- **Sperski** M., **Sopot**. Przewodnik. Gdańsk, 1998.

Literatura

dot. rozwoju urbanistycznego Gdańska:

- **Gdańsk**, jego dzieje i kultura
- **Historia Gdańska** (wielotomowa)
- Stankiewicz J., Szermer B., **Gdańsk**. Rozwój urbanistyczny i architektoniczny oraz powstanie zespołu Gdańsk-Sopot-Gdynia.

ARCHITEKTURA STAROŻYTNA

Grecja

Odwieczny problem architektury: **przykrycie**

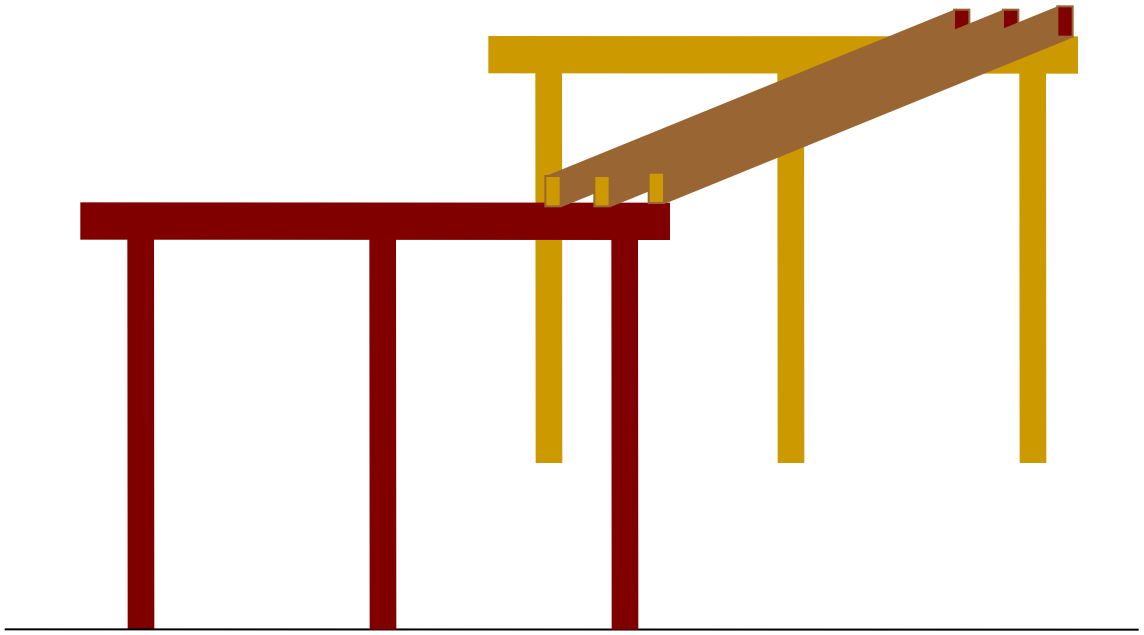

Drewniane pierwowzory porządków

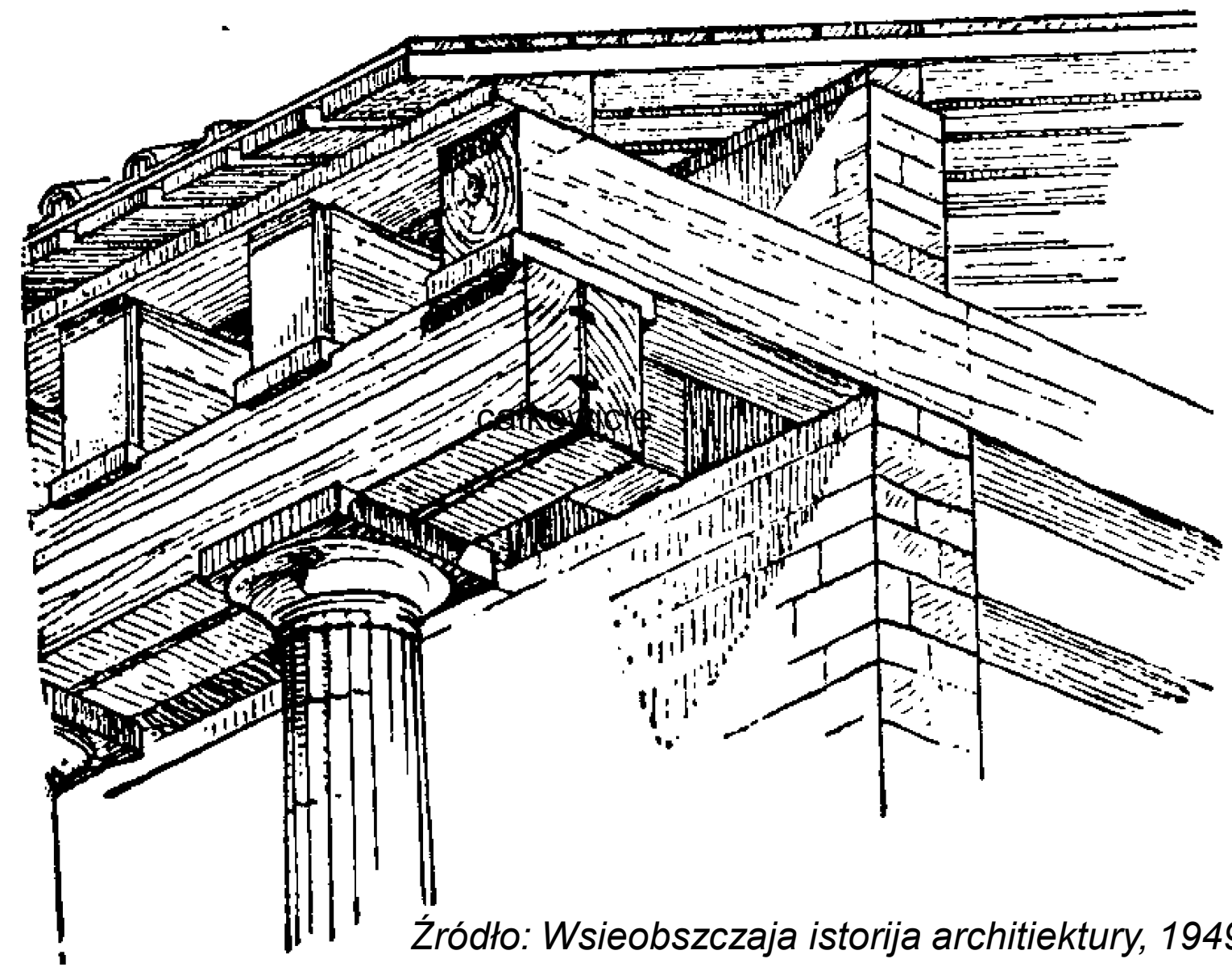

Źródło: Wsieobszczaja istorija architiektury, 1949 r,

Drewniane pierwowzory porządków

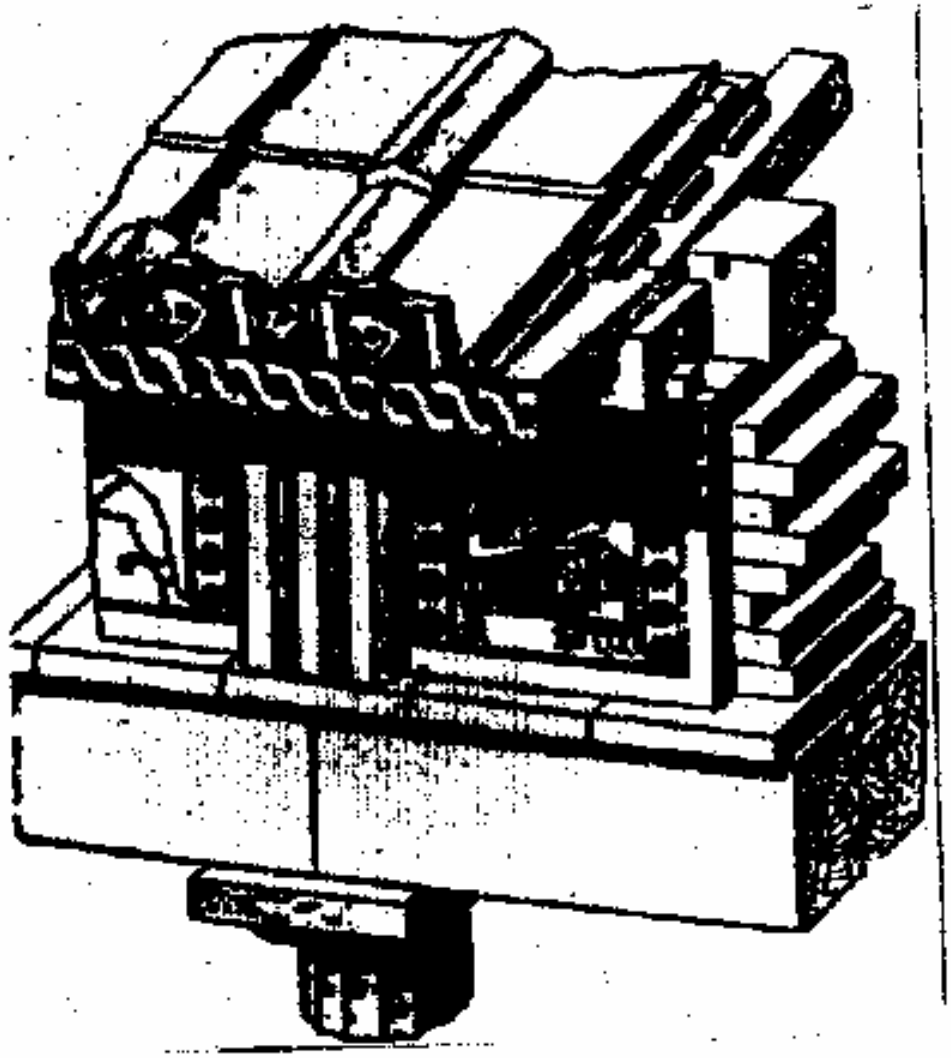

130. Termos. Konstrukcja belkowania i dachu świątyni Apollina. Rekonstrukcja

- *Źródło:*
- *S. Parnicki-Pudełko Architektura starożytnej Grecji, 1975 r.*

Drewniane pierwowzory porządków

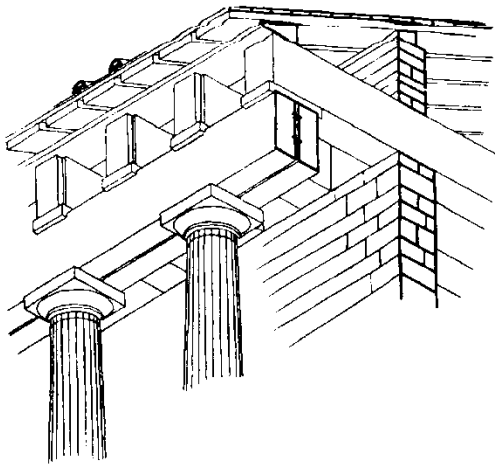

171. Porządek dorycki, drewniany pierwowzór

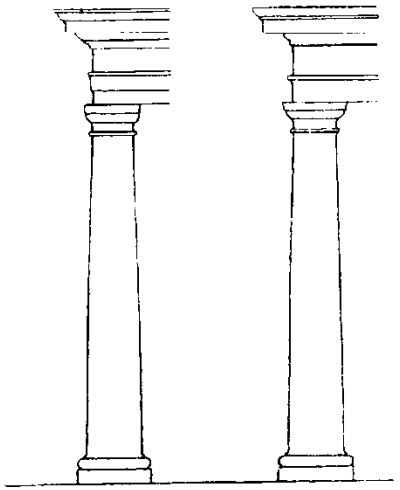

172. Porządek toskański

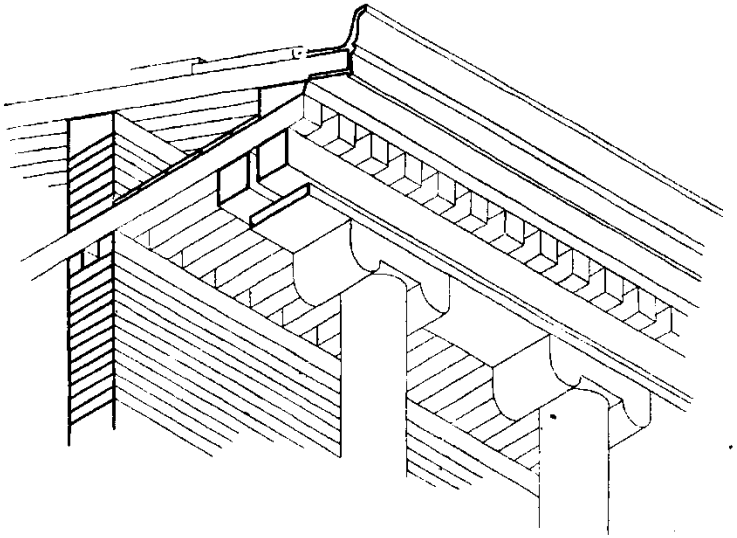

173. Porządek joński, drewniany pierwowzór

na gładką lub kanelowana również kolumny o trzonach całkowicie pokrytych

Źródło:
Z. Mączeński
Elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym, 1956 r.

Gzyms – części składowe, ich rola i geneza

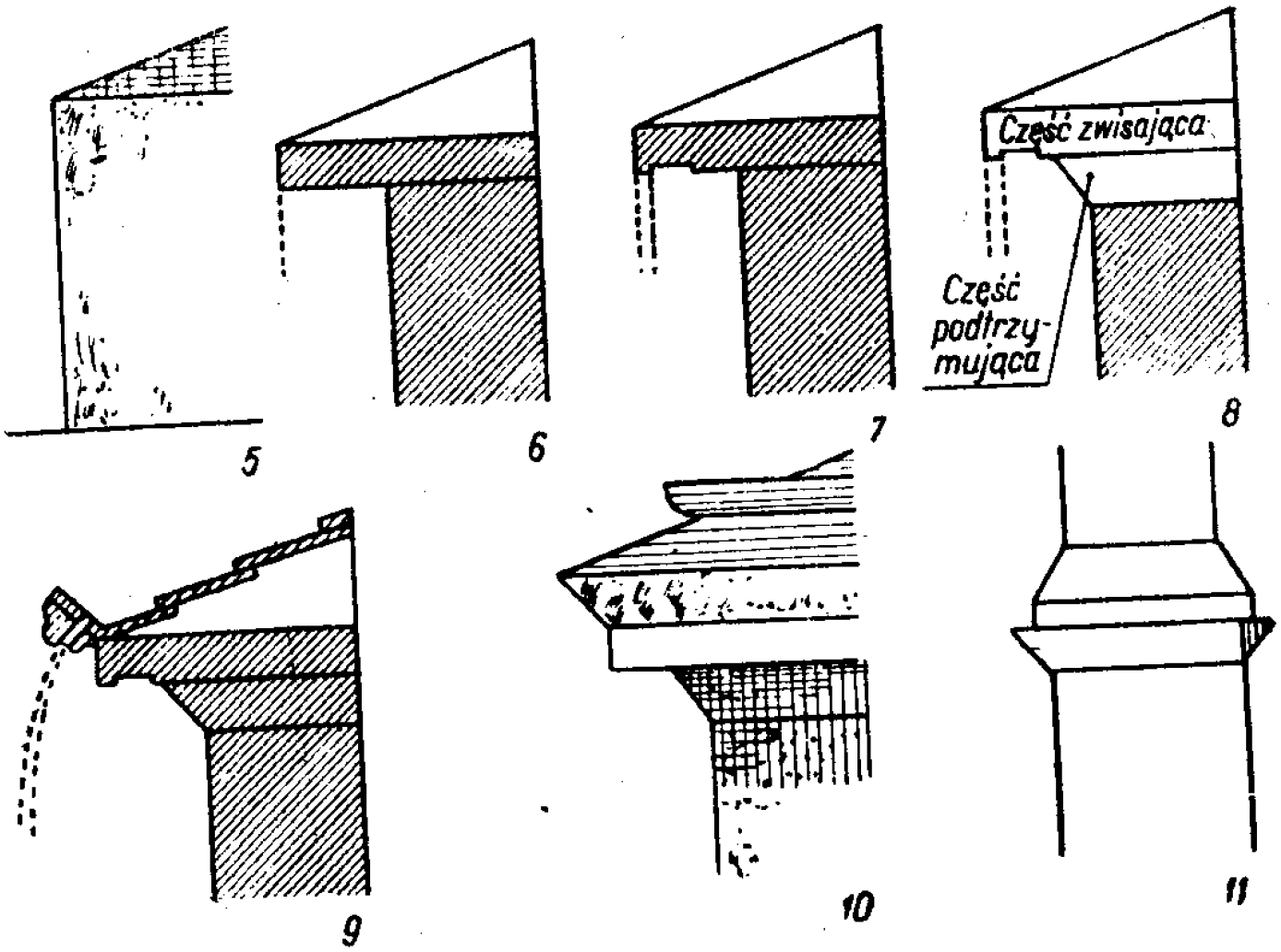

Źródło: J.B. Michałowski Formy klasyczne w architekturze, 1952 r.

Porządek dorycki - Korynt

Porządek dorycki - Korynt

Porządek dorycki

Porządek dorycki – Partenon na Akropolu

Belkowanie:

- gzyms

- fryz

- architraw
(*archi trabs*
pierwsza belka)

Porządek dorycki

Sposoby osiągania doskonałych proporcji

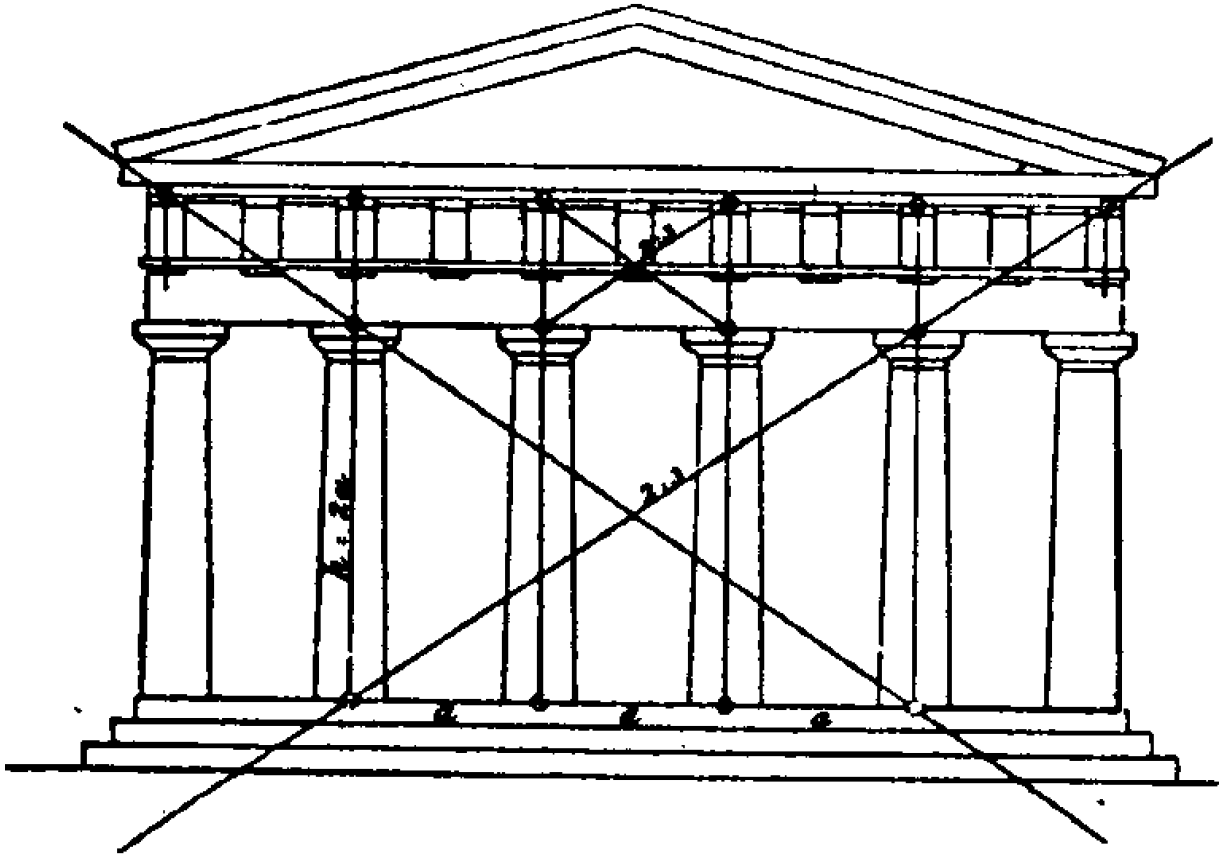

Źródło: K. Ulatowski Historia starożytnej Grecji, 1962

Sposoby osiągania doskonałych proporcji

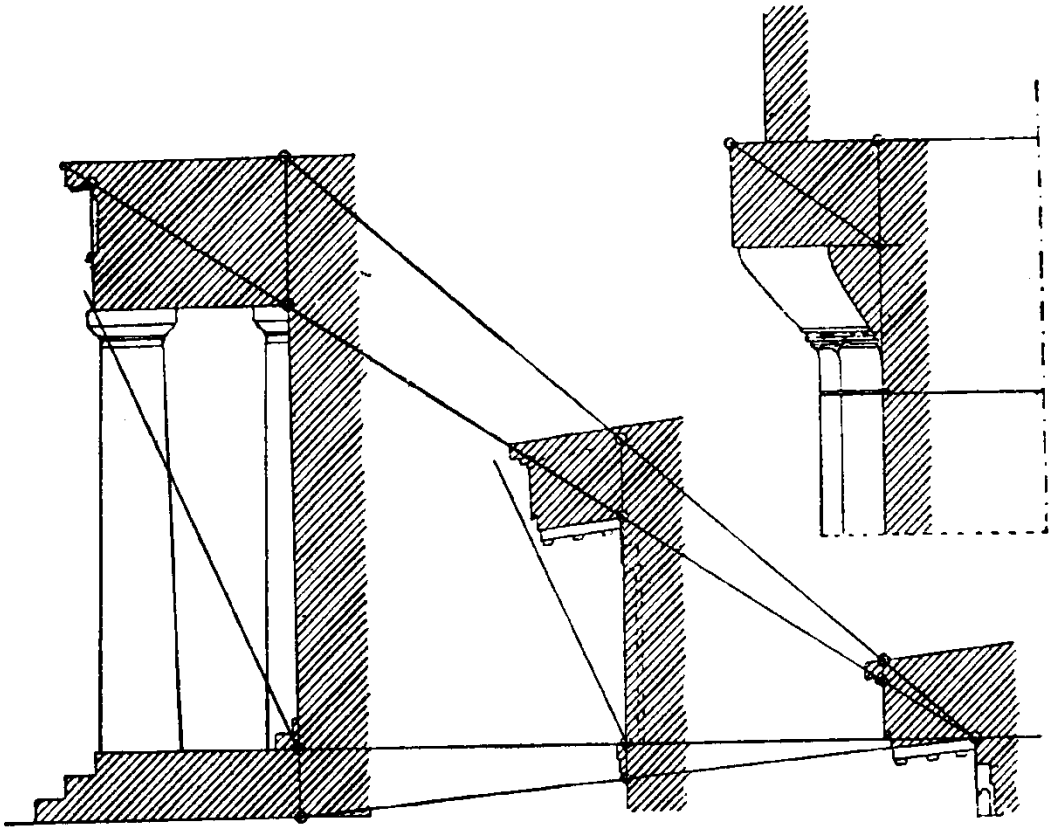

Źródło: K. Ulatowski Historia starożytnej Grecji, 1962

Sposoby osiągania doskonałych proporcji

Złoty podział odcinka

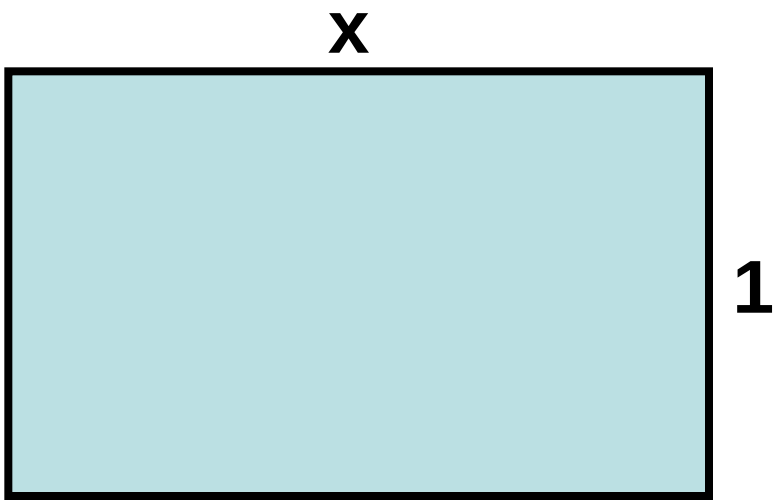

$$\Phi = \frac{x}{1} = \frac{x+1}{x}$$

www.interklasa.pl/p

Dążenie do harmonii i doskonałości form

Doskonałe figury geometryczne

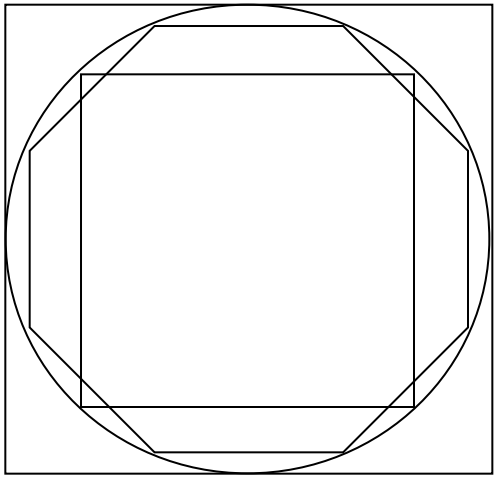

Poszukiwanie analogii w muzyce –

harmonia dźwięków –

ich częstotliwości → stosunek liczb

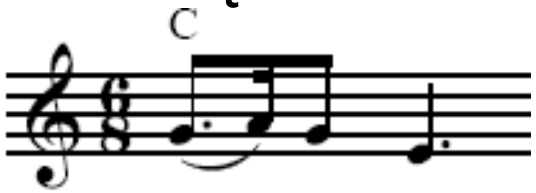

55 : 62 : 55 : 37

Uwaga: ta melodia i nuty nie są starożytne,, to tylko przykład idei

Korygowanie złudzeń optycznych

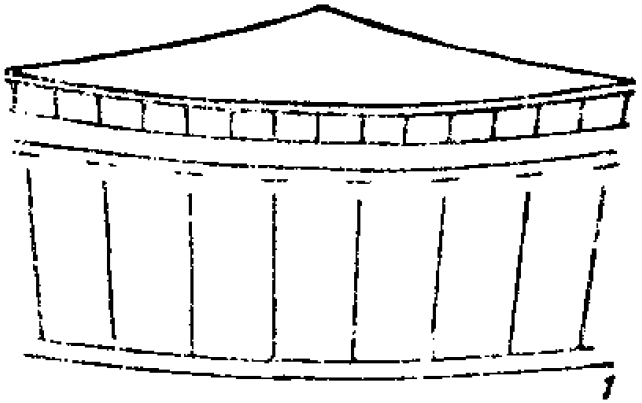

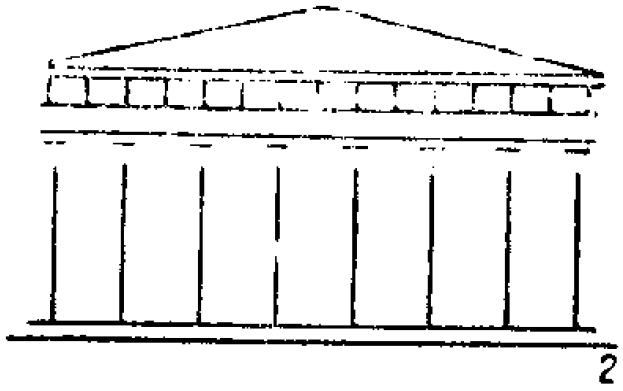

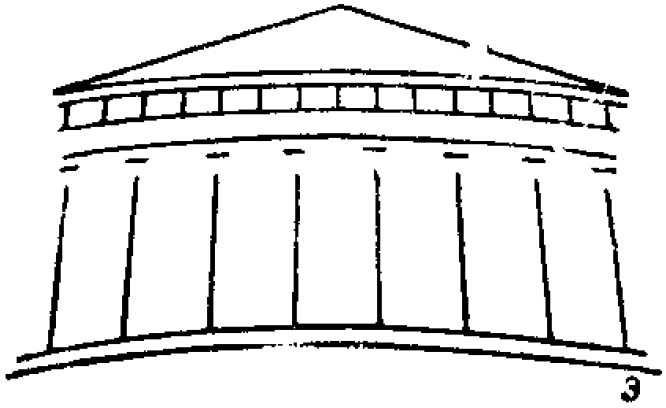

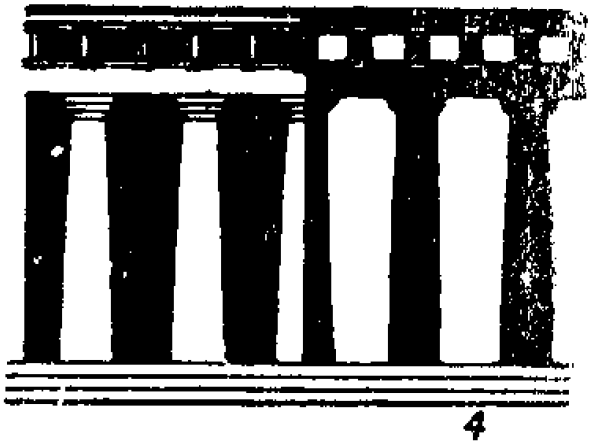

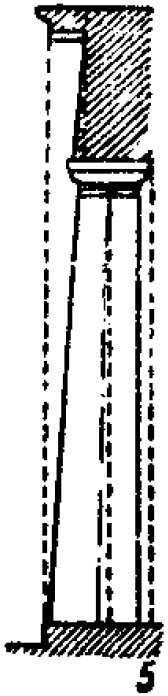

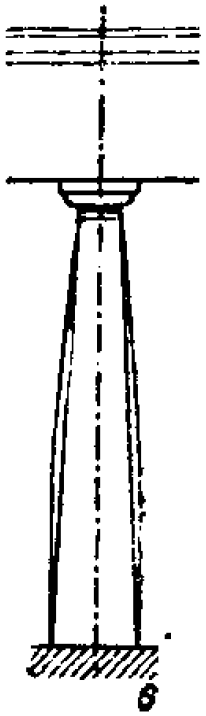

Źródło: Wsieobszczaja istorija architiektury, 1949 r

Porządek dorycki i joński - porównanie

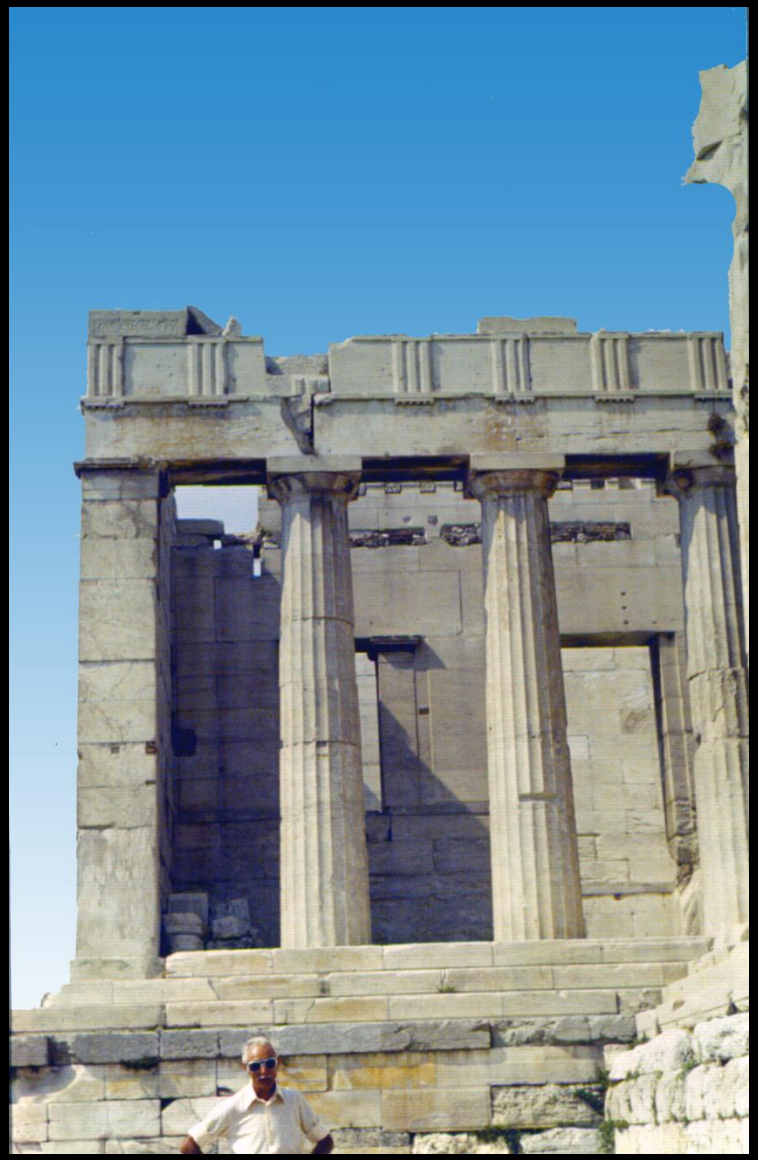

Porządek joński

Porządek koryncki

- półkolumny

Pomnik Lizykratesa w Atenach

Porządek koryncki
Hellenistyczna świątynia w Atenach

Rzym

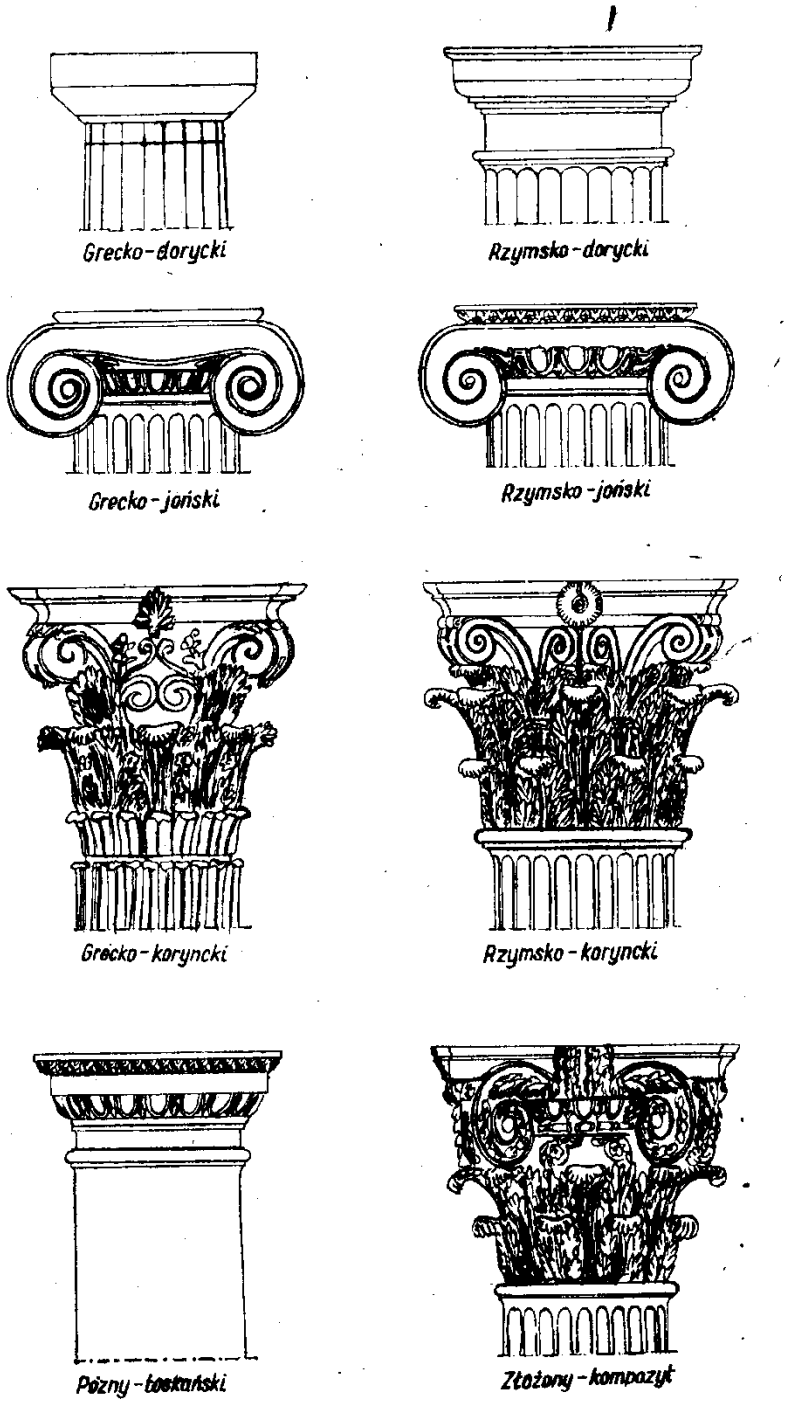

Głowice greckie i rzymskie w różnych porządkach

Źródło: E. Charytonow Zarys historii architektury, 1963 r.

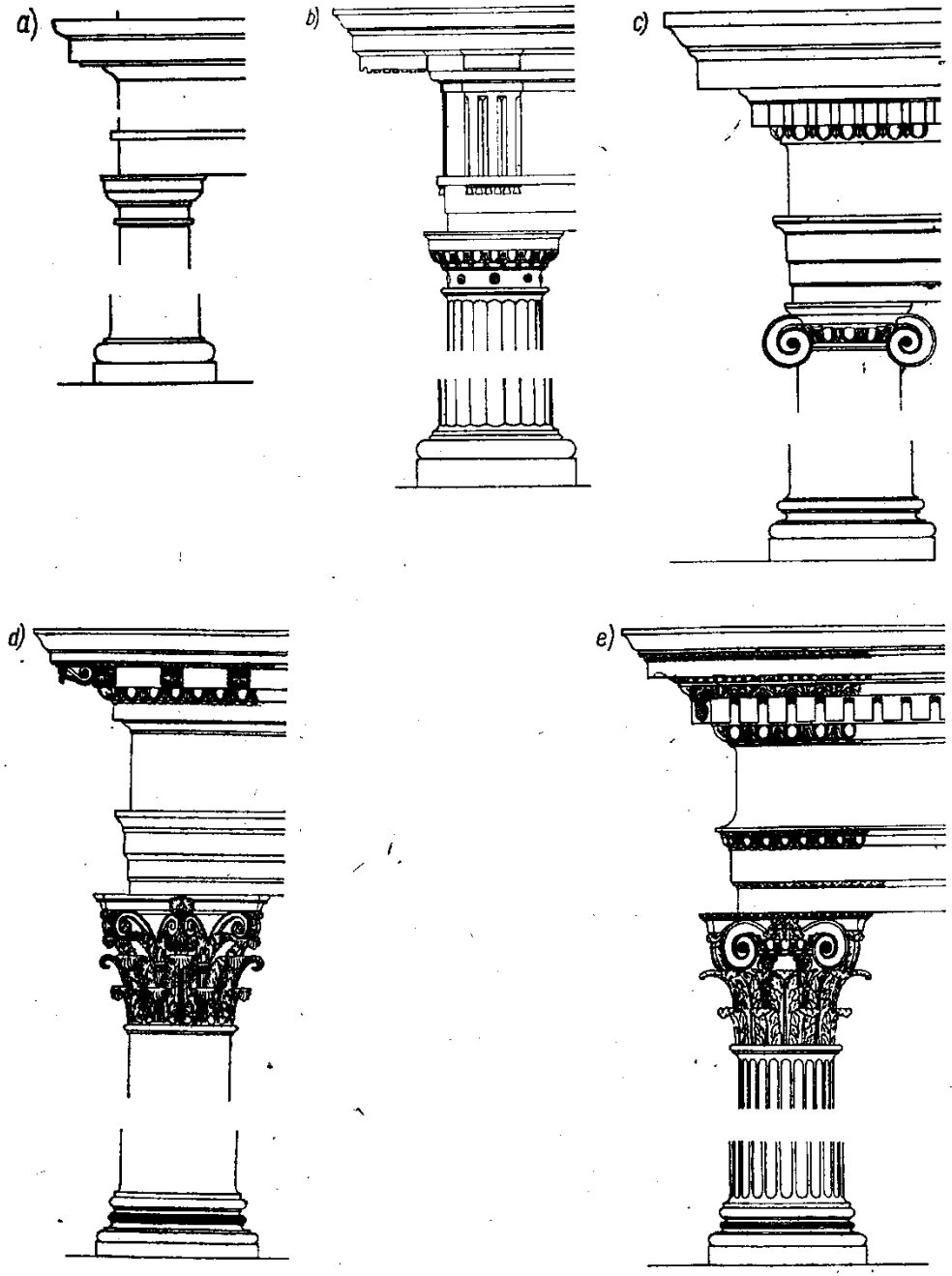

Rys. 5-8. Porządki rzymskie: *a*) toskański, *b*) rz.-dorycki, *c*) rz.-joński, *d*) rz.-koryncki, *e*) kompozytowy

Porządki rzymskie:

a) toskański,
b) rzymsko-dorycki,
c) rzymsko-joński,
d) rzymsko-koryncki,
e) kompozytowy

Źródło: E. Charytonow
Zarys Historii architektury, 1963 r.

Formy gzymsów antycznych - dorycki i jońskie

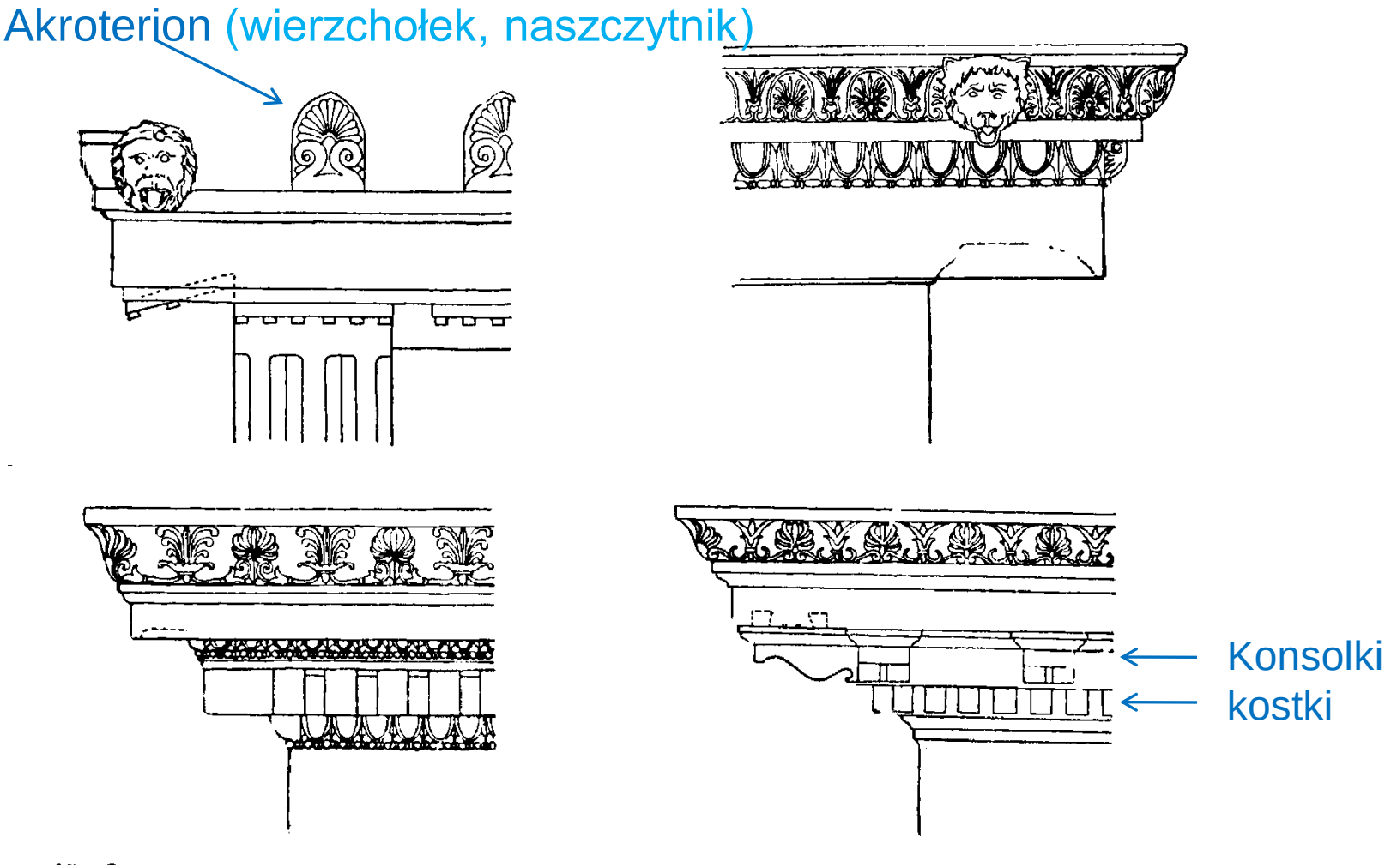

Źródło: Z. Mączeński Elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym, 1956 r.

Nowe typy budowli

Budowle użyteczności publicznej:

- **Bazyliki –** handlowe, sądowo-administracyjne
- **Termy**
- **Teatry**
- **Amfiteatry**
- **Cyrki**

- **Akwedukty**

http://www.adalbertus.katowice.opoka.org.pl/tapety/pont.jpg
Adalbertus

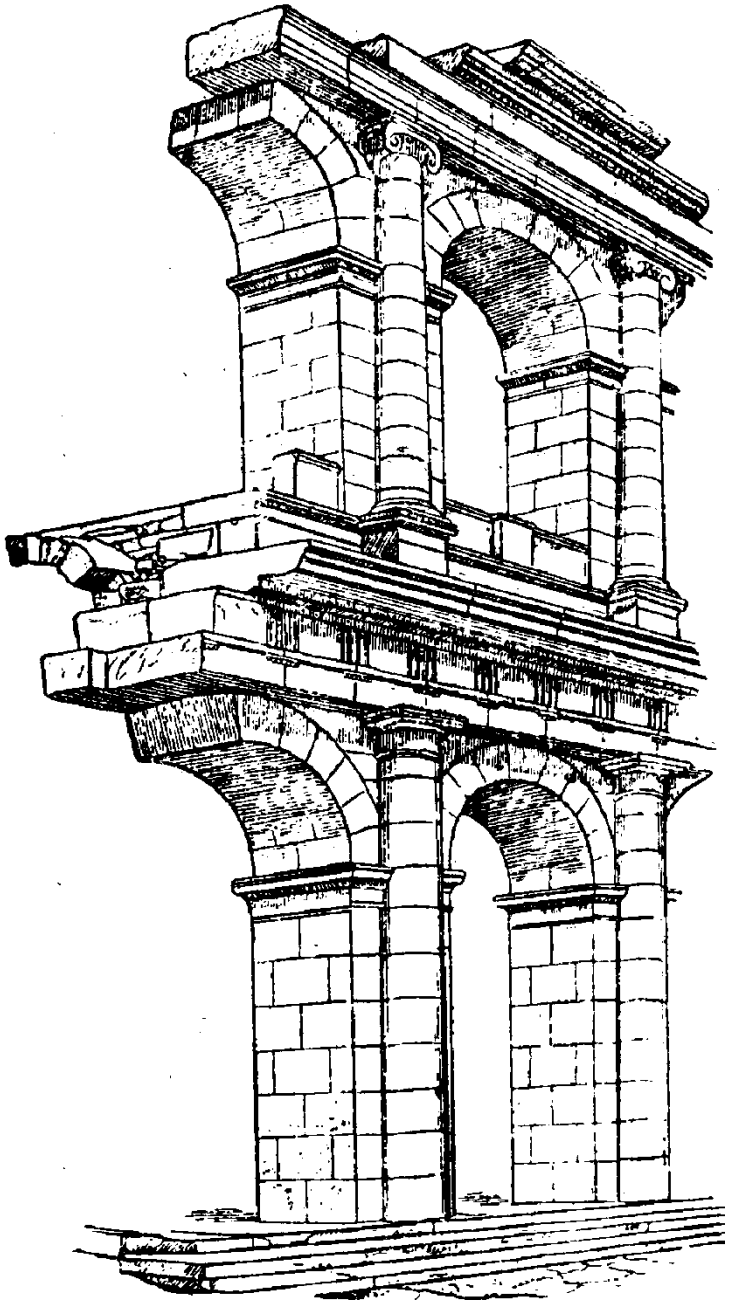

Arkady na impostach - piętrzenie porządków

Teatr Marcellusa w Rzymie

Źródło: J.B. Michałowski
Formy klasyczne w architekturze, 1952

Arkady na impostach - piętrzenie porządków

Koloseum

w Rzymie

Źródło: http://dago16.fm.interia.pl/koloseum.jpg

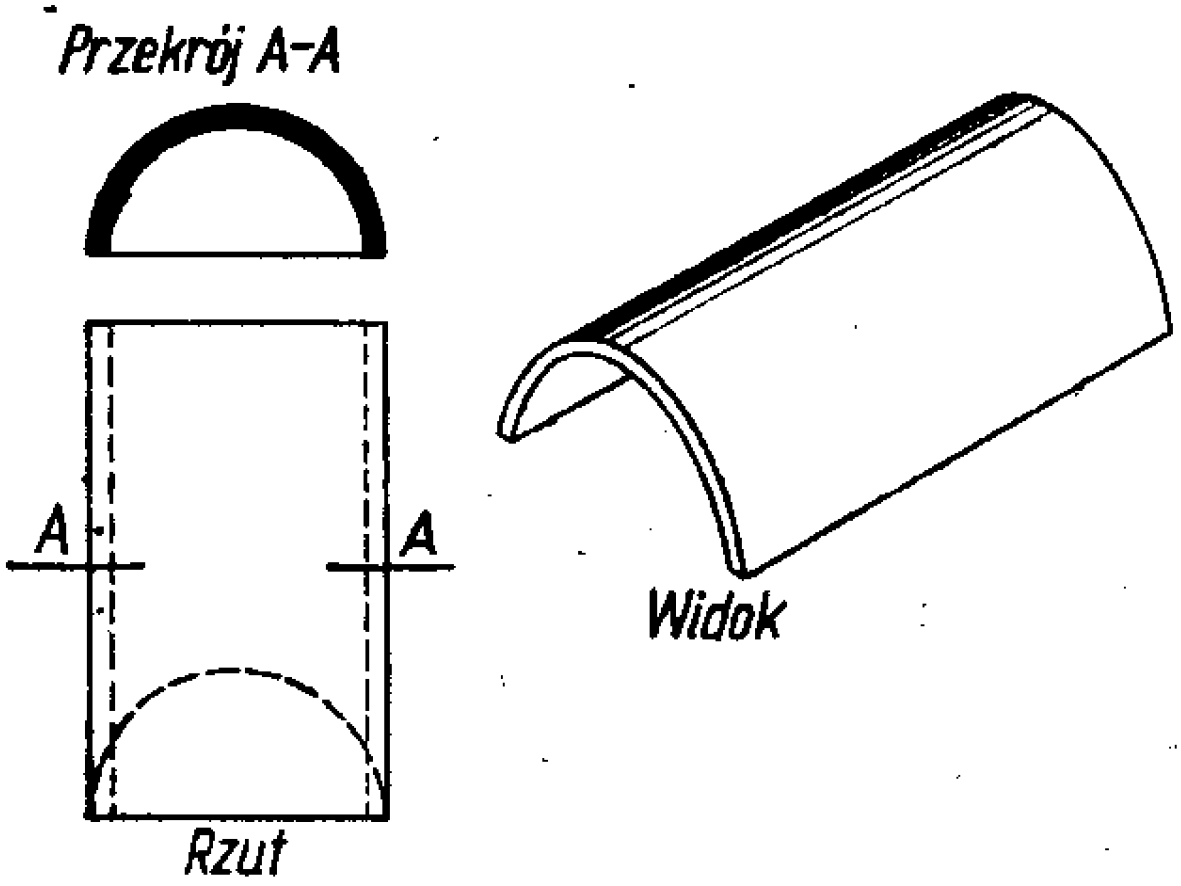

Rys. 5-2. Sklepienie kolebkowe

Źródła: E. Charytonow Zarys Historii architektury, 1963 r.
Z. Mączeński Elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym, 1956 r.

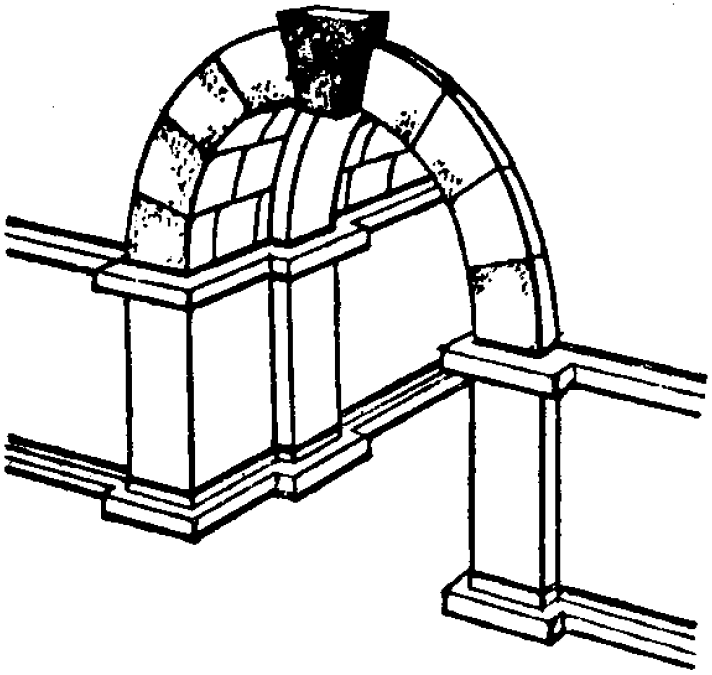

Sklepienie kolebkowe

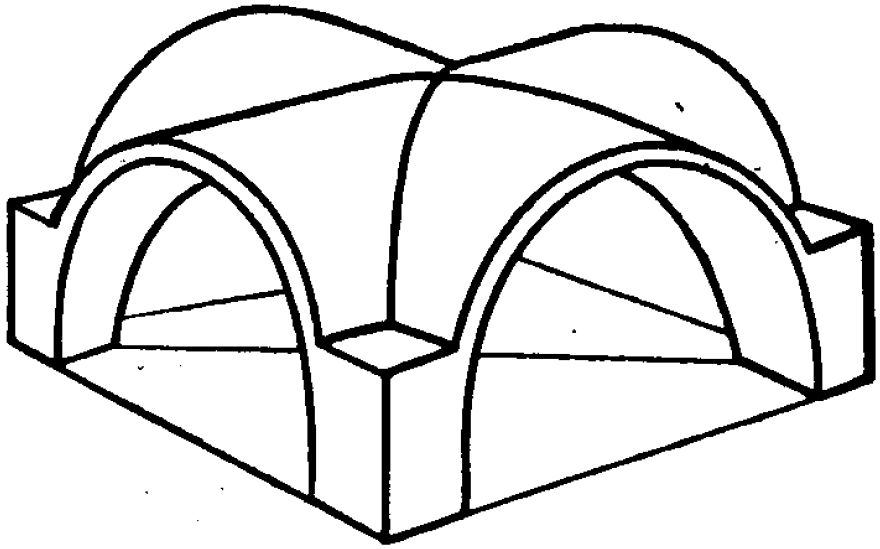

Sklepienie krzyżowe

Źródła: K. Bandtke, S. Czaja Wiadomości o sztuce, 1975 r.

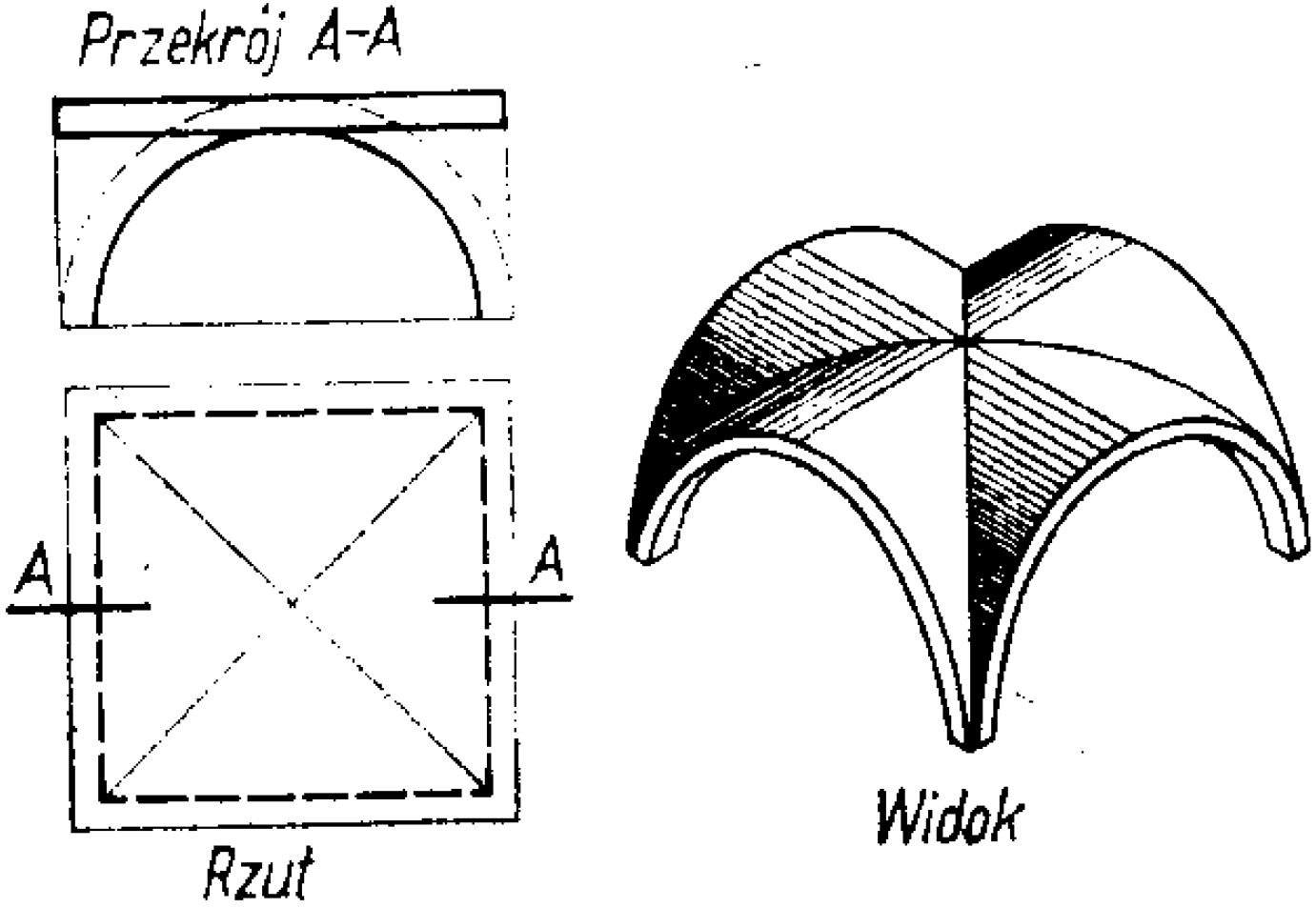

Rys. 5-3. Sklepienie krzyżowe

Źródła: K. E. Charytonow Zarys Historii architektury, 1963 r

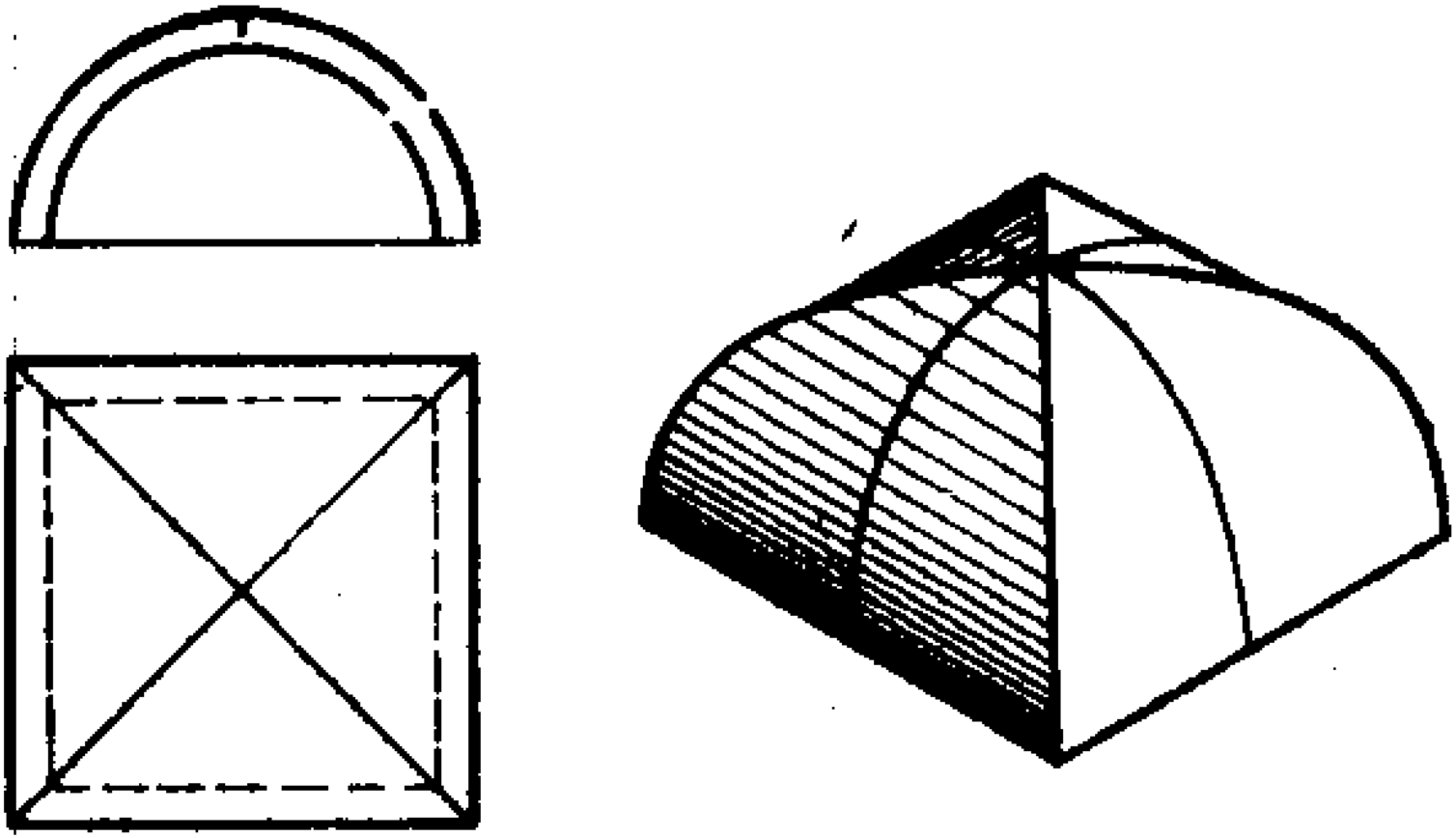

Rys. 5-4. Sklepienie klasztorne

Źródło: E. Charytonow Zarys Historii architektury, 1963 r

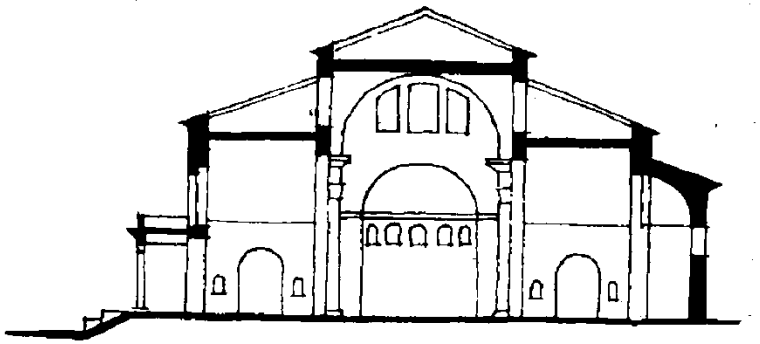

Rzym. Bazylika Maksencjusza

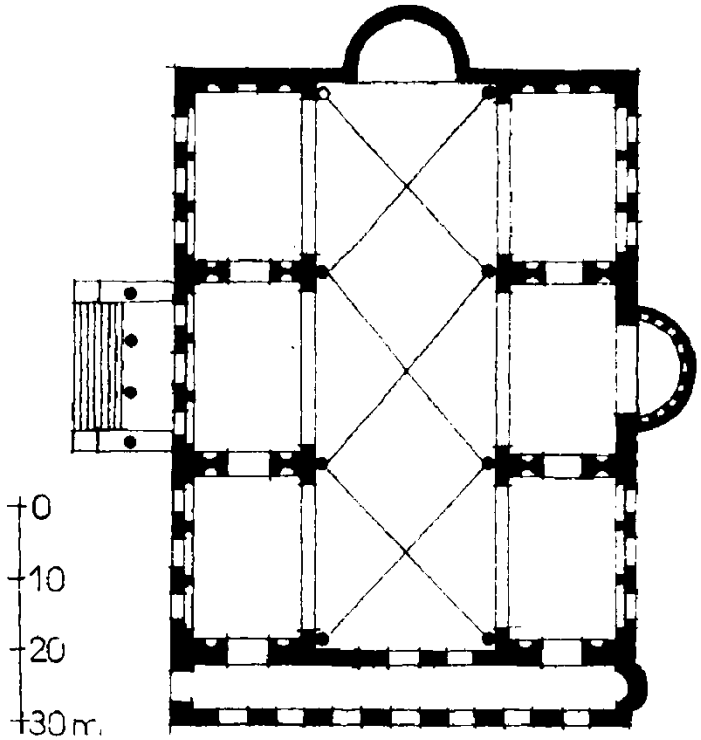

Źródło:
M. Buchner, A. Buchner, J. Laube
Zarys projektowania
i histrorii architektury, 1976

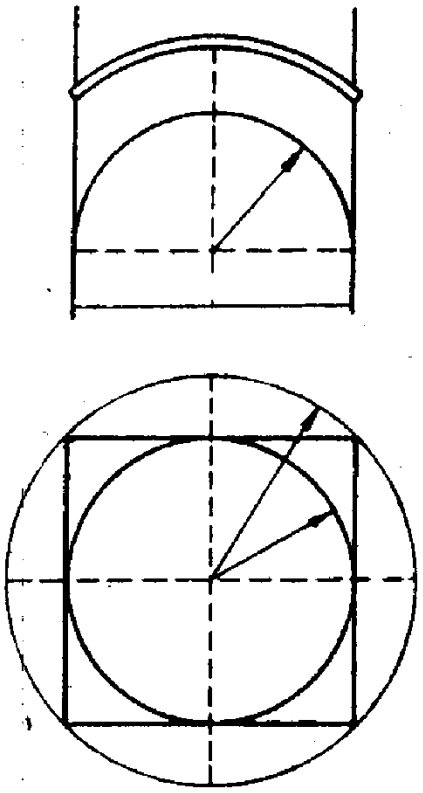

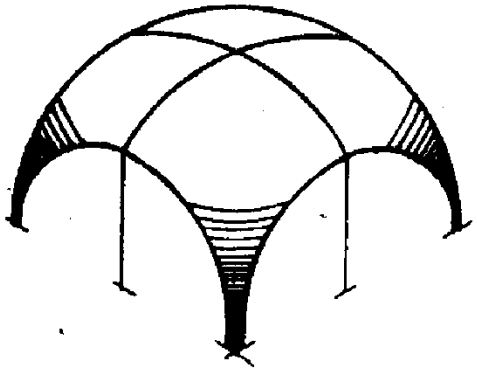

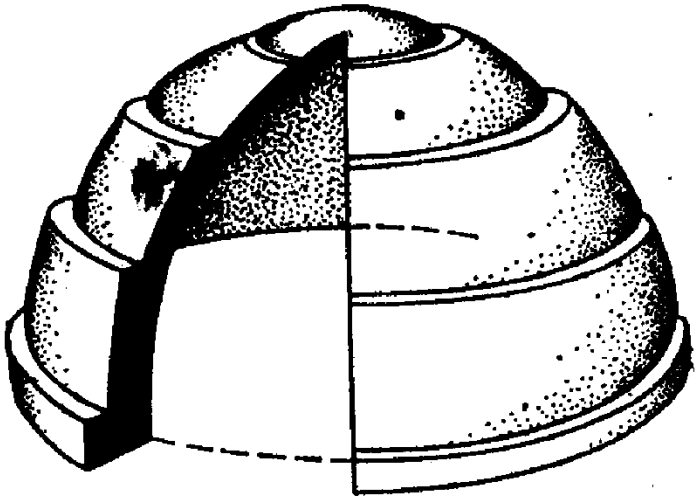

Rys. 5-5. Sklepienie żagiewe

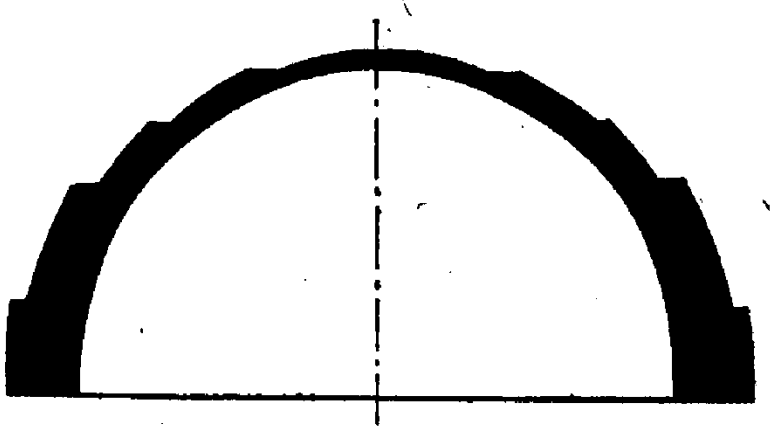

Rys. 5-6. Sklepienie półkoliste — kopuła rzymska

Źródło: E. Charytonow Zarys Historii architektury, 1963 r

Rzym. Panteon

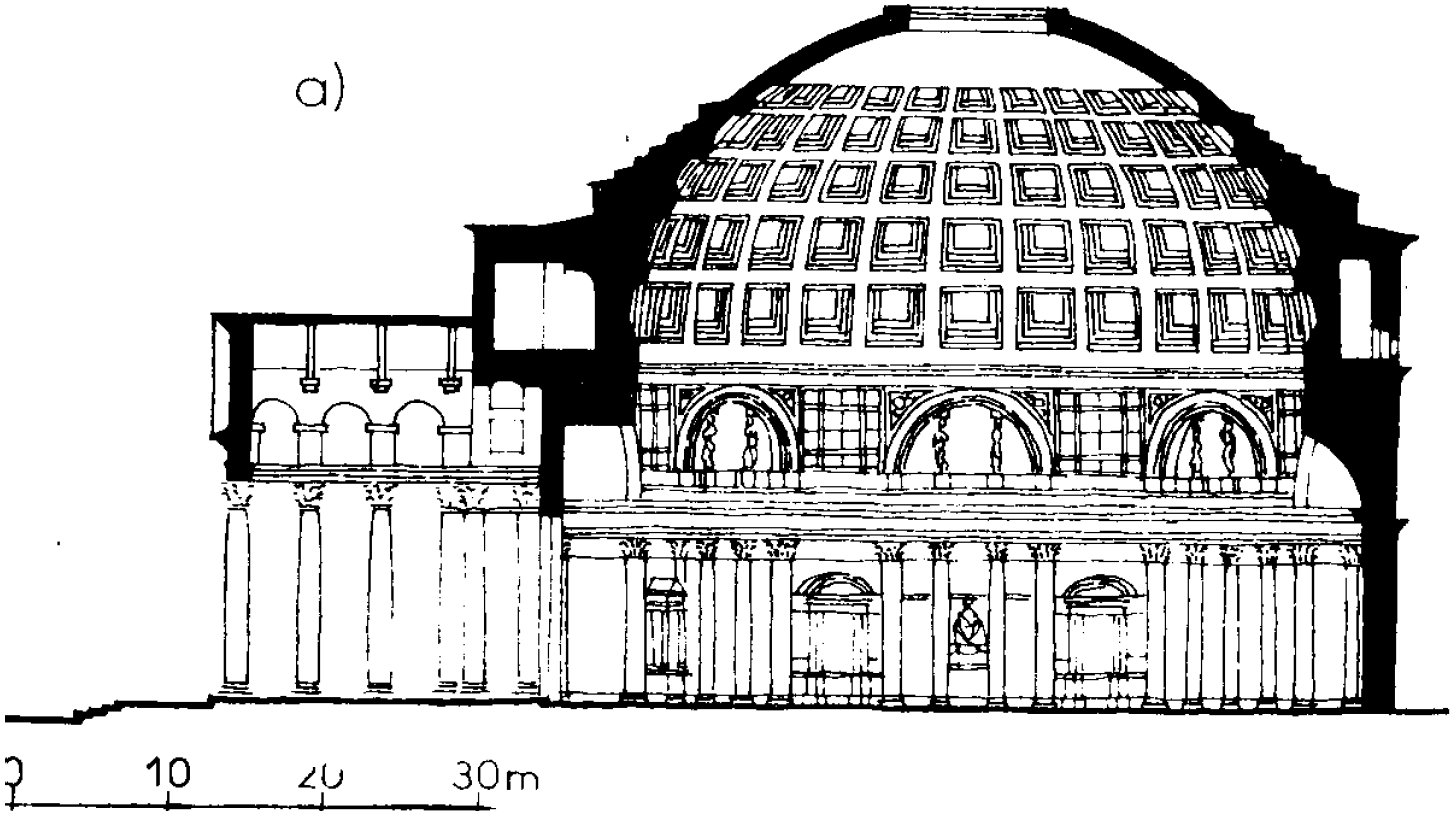

Źródło: M. Buchner, A. Buchner, J. Laube
Zarys projektowaniai historii architektury, 1976

Rzym. Panteon

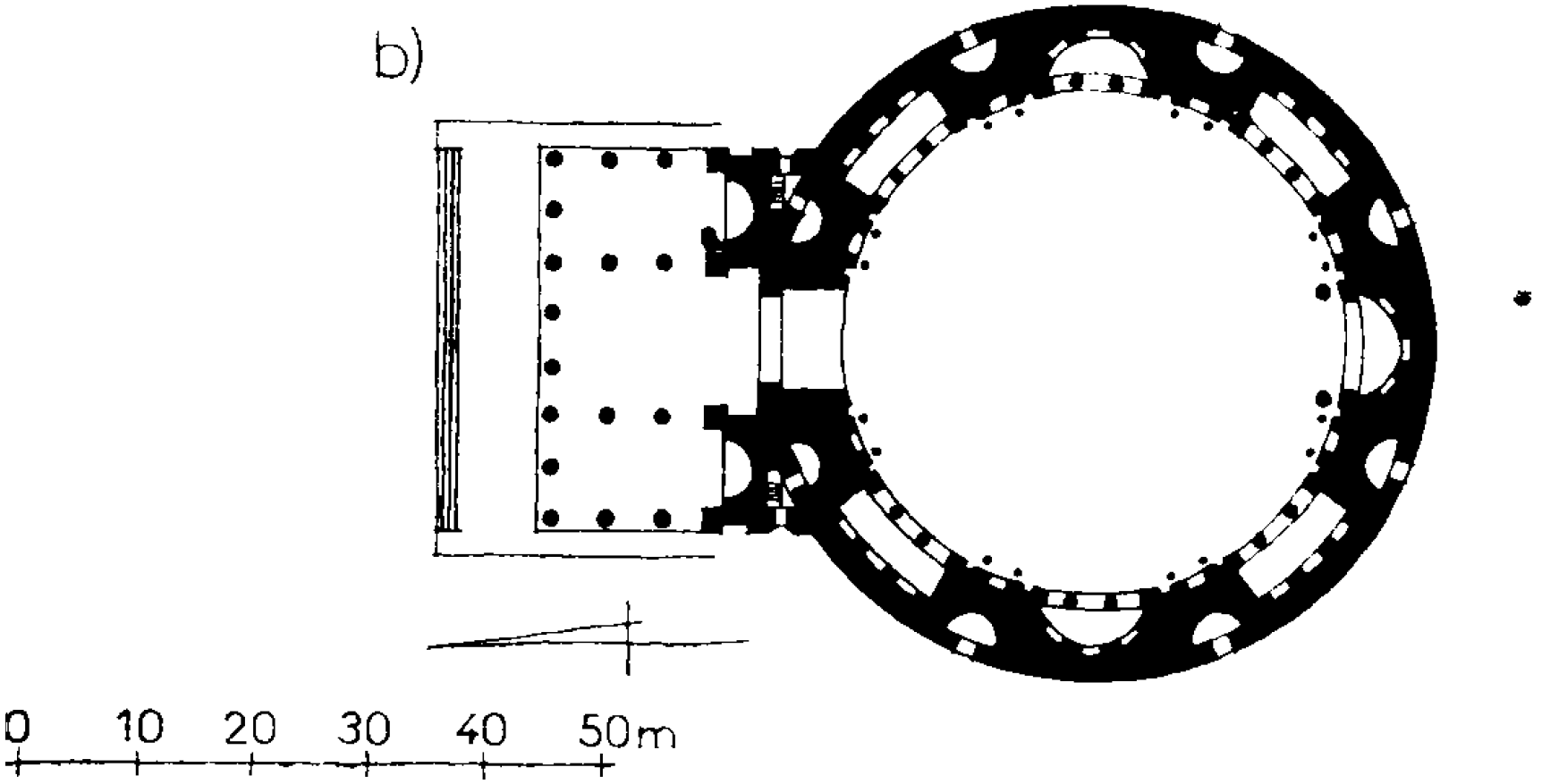

Zarys projektowaniai historii architektury, 1976

Architektura starochrześcijańska

Bazylika starochrześcijańska

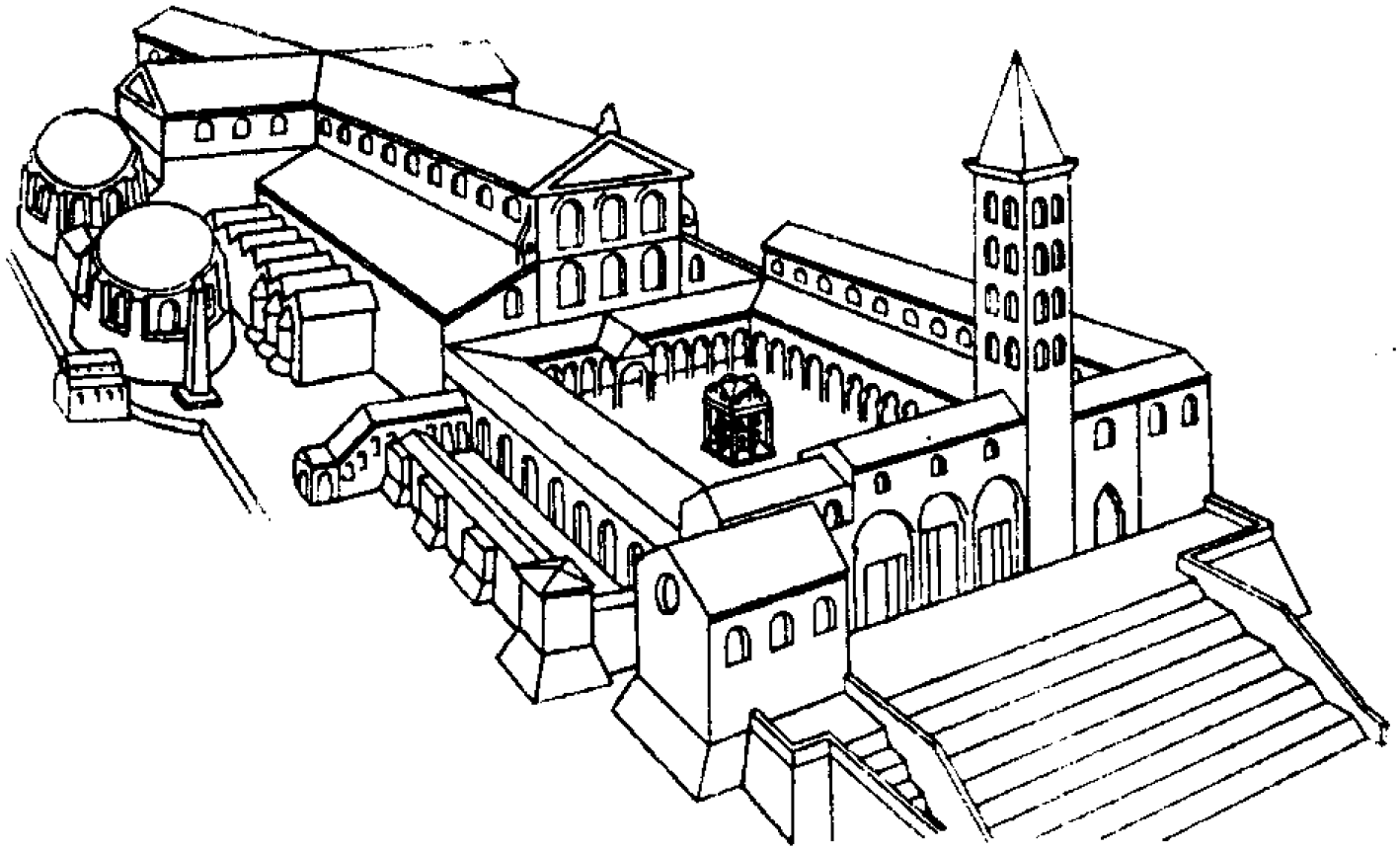

Bazylika starochrześcijańska

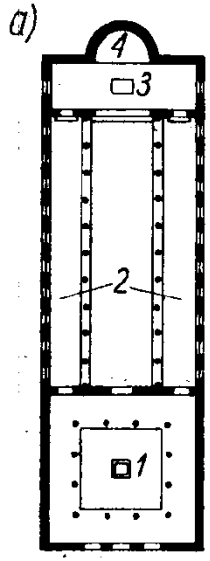

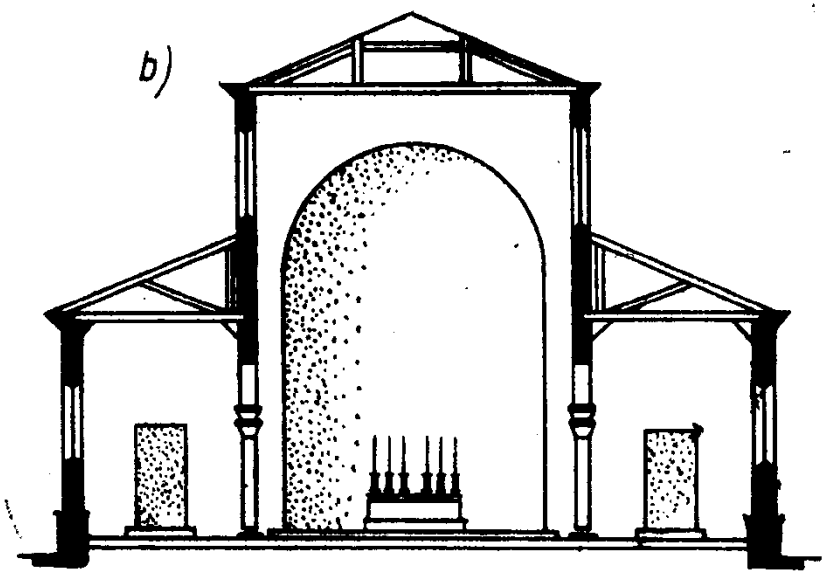

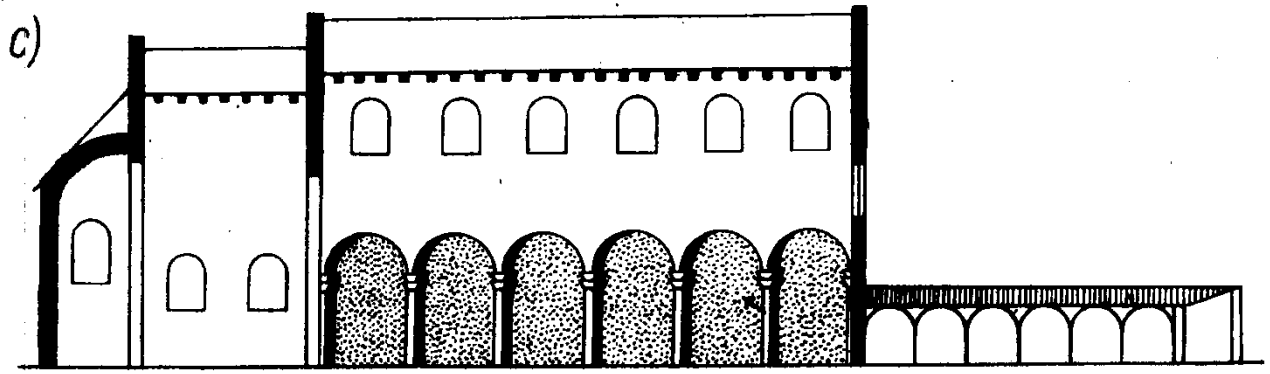

Bazylika starochrześcijańska (Św. Piotra)

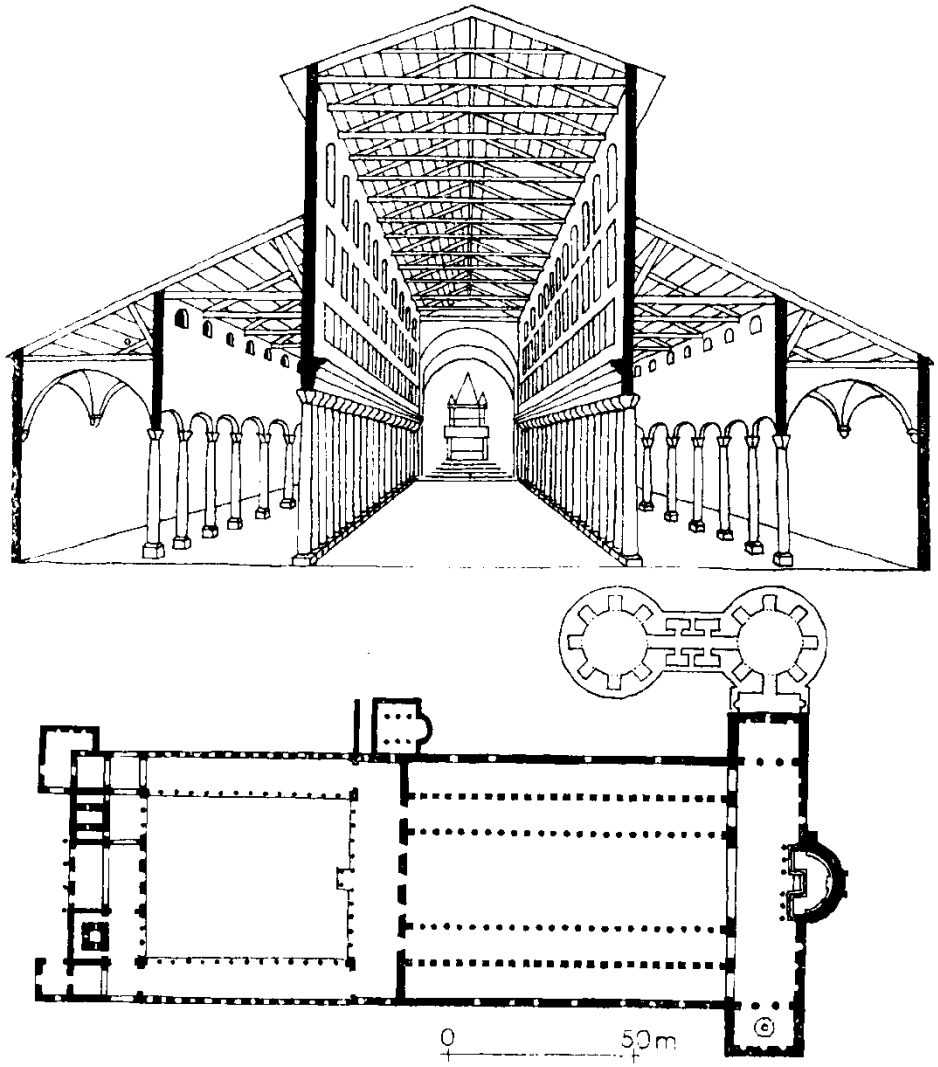

Architektura bizantyjska

Kopuła: a) na trompach, b) na żagielkach

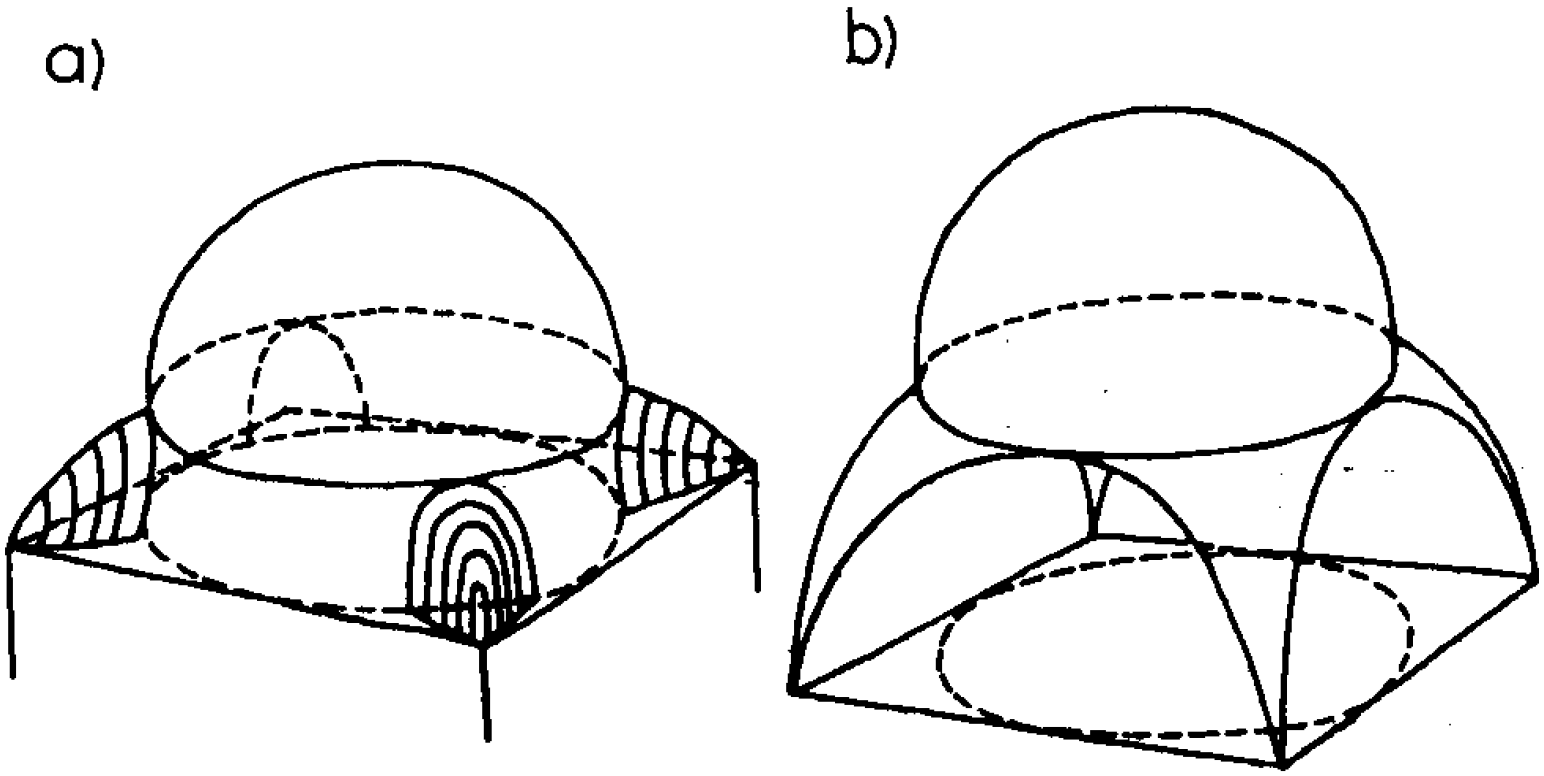

Źródło: M. Buchner, A. Buchner, J. Laube
Zarys projektowania i histrorii architektury, 1976

Schemat konstrukcji kopuły bizantyjskiej na żagielkach

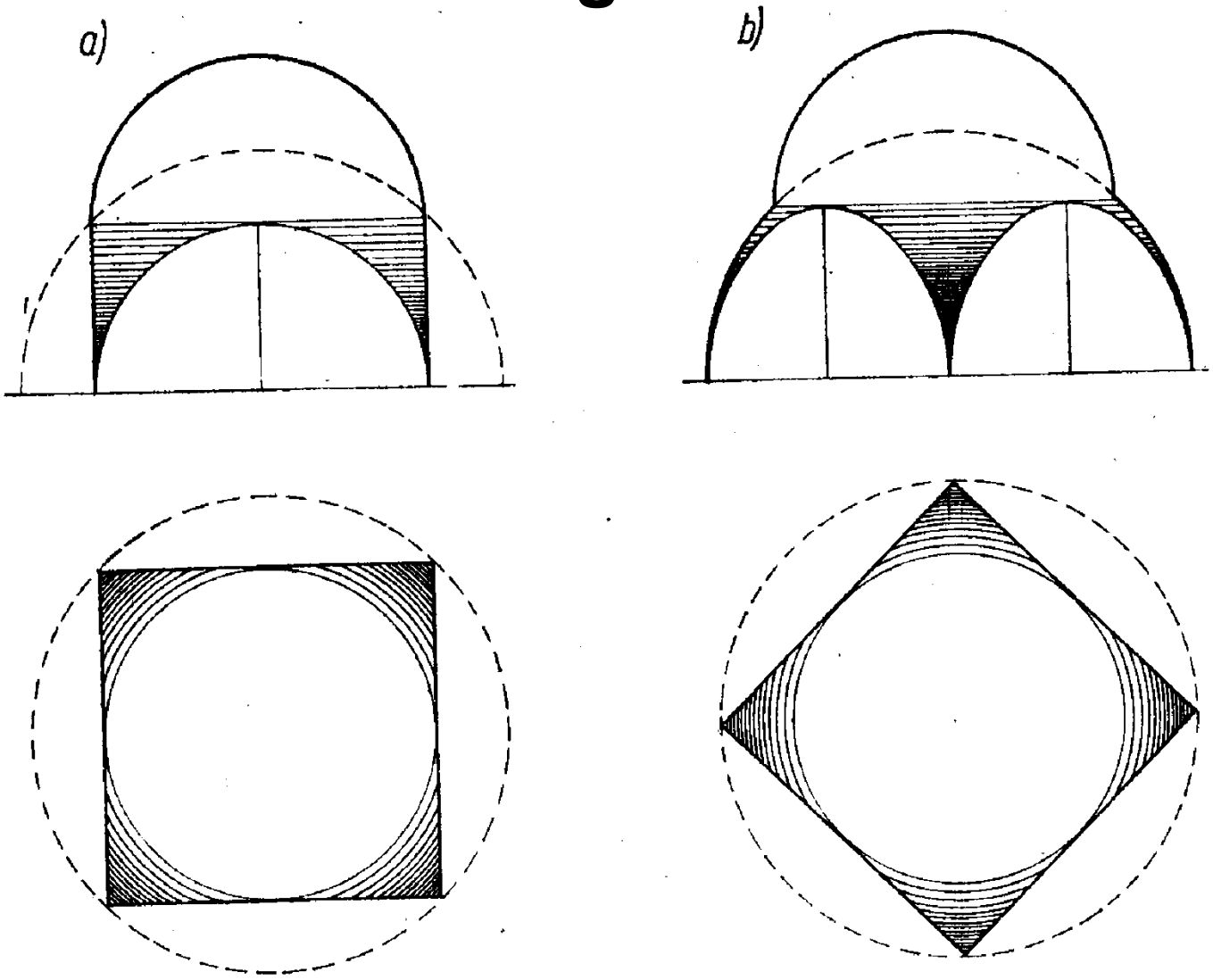

Źródło: E. Charytonow, Zarys historii architektury, WSiP

Kopuła na żagielkach – d. cerkiew w Szlachtowej

Architektura bizantyjska

Konstantynopol - Hagia Sofia

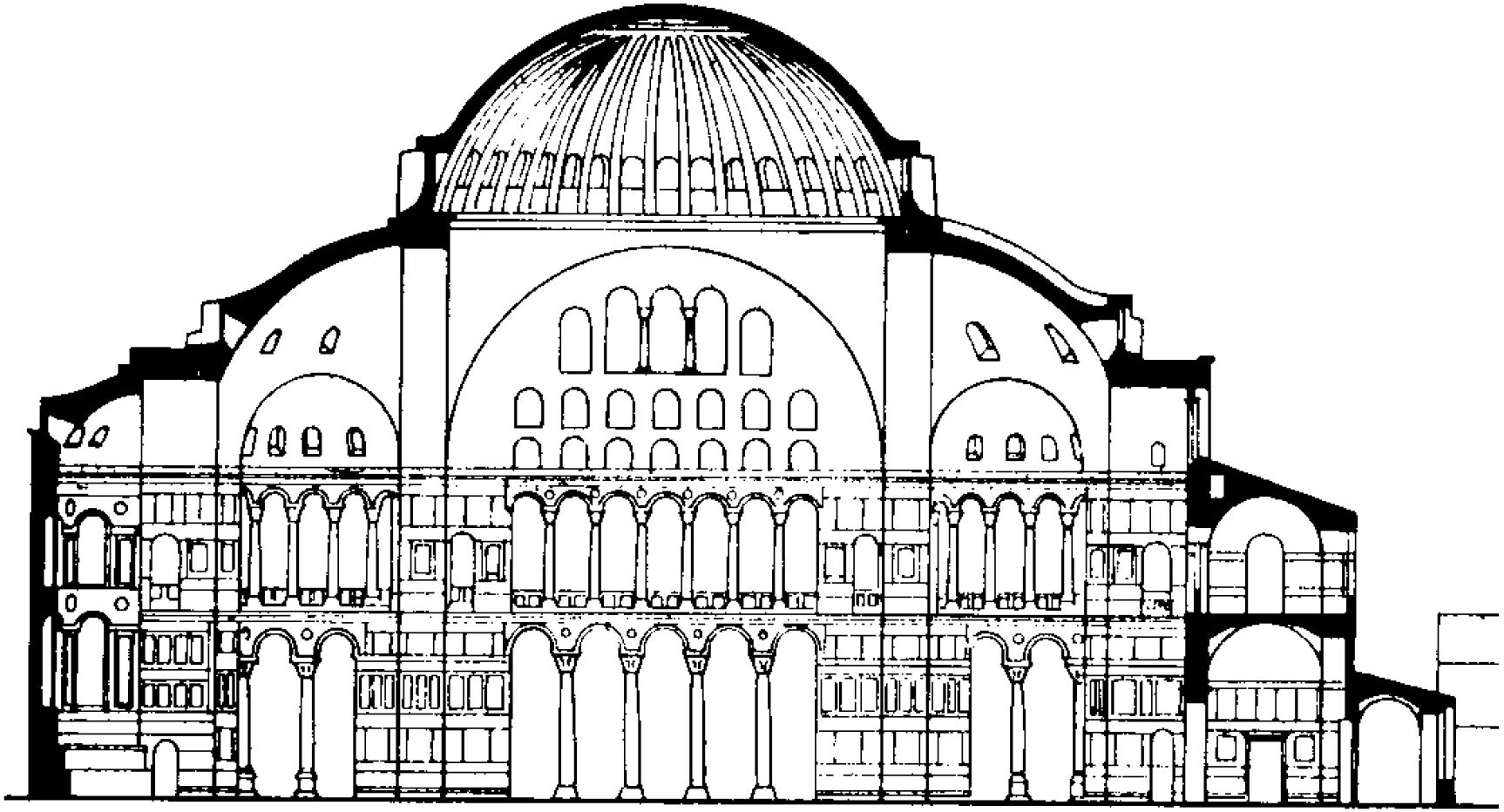

Źródło: J. Kłpsońska, Sztuka bizantyńska, 1975

Architektura bizantyjska

Konstantynopol - Hagia Sofia

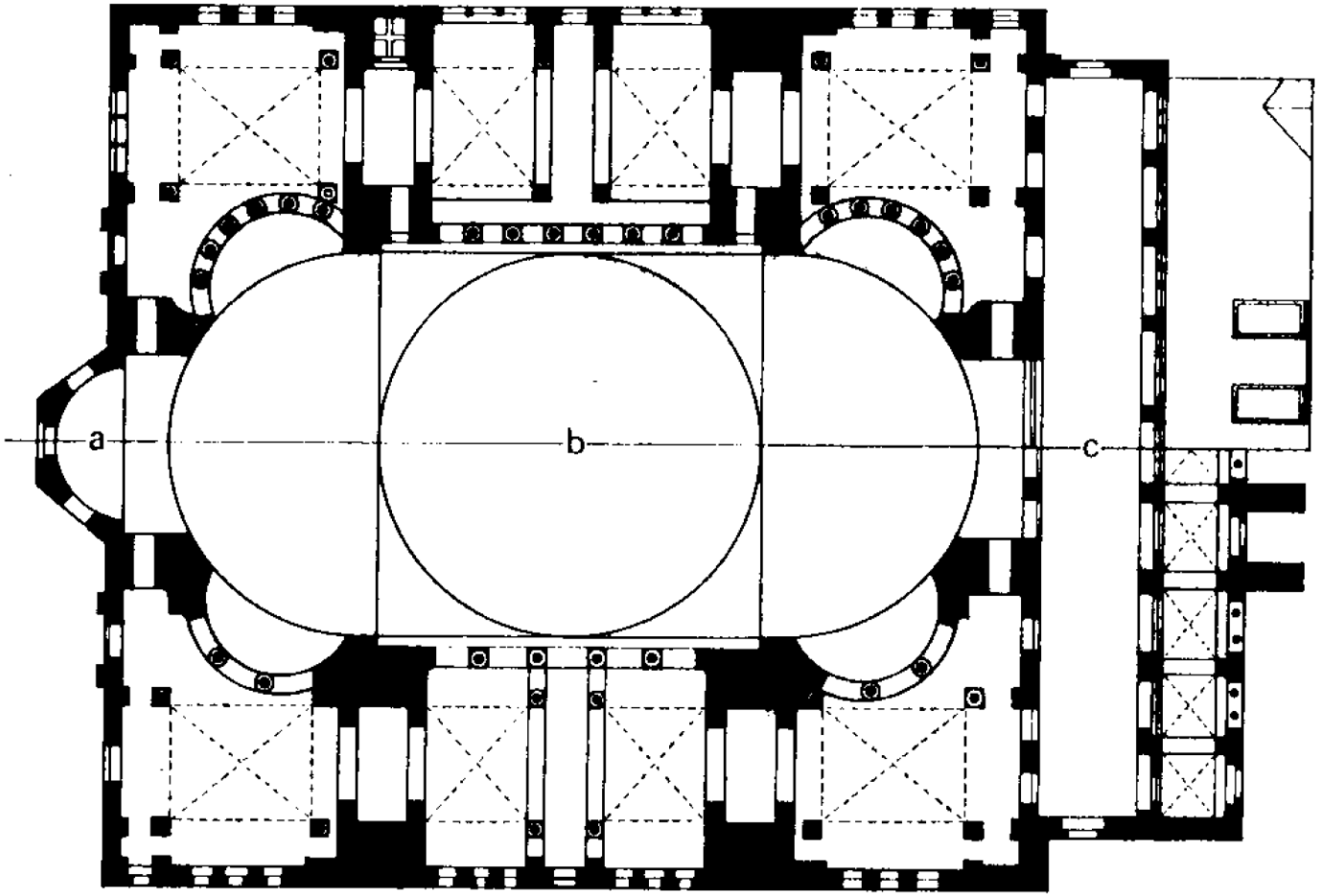

Źródło: J. Kłpsońska, Sztuka bizantyńska, 1975

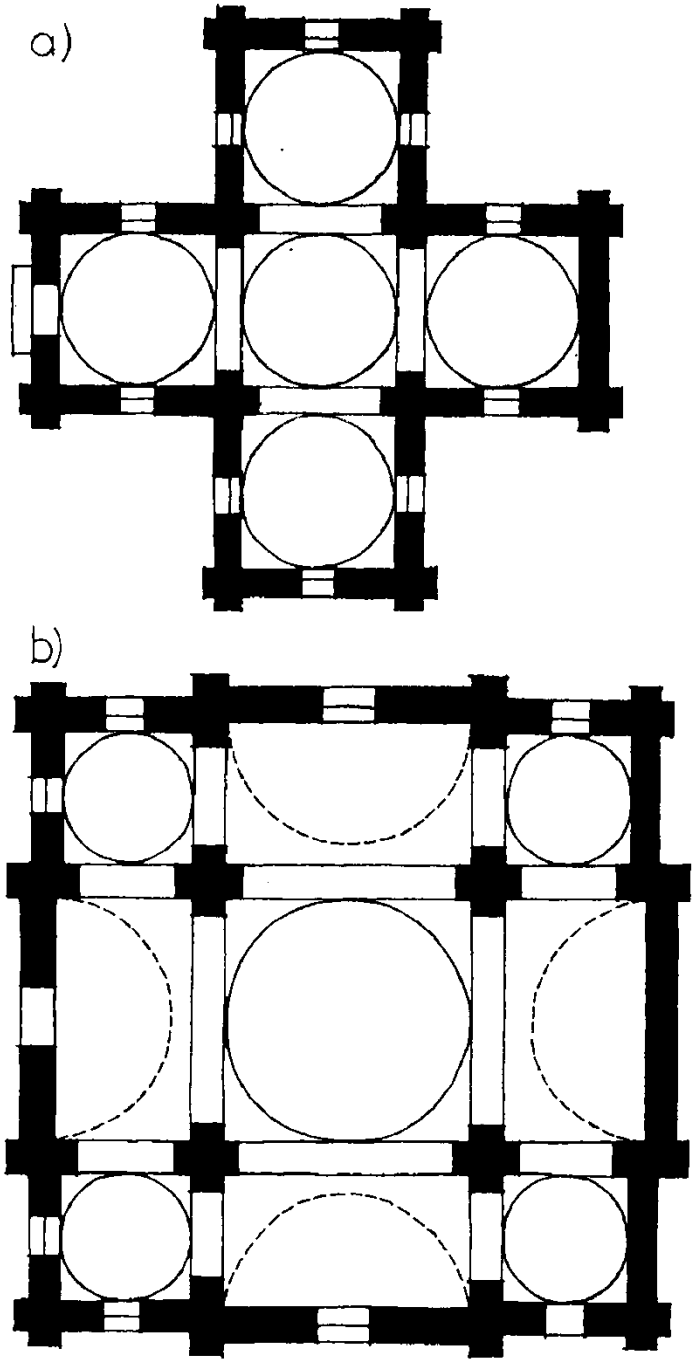

Bizantyjskie układy pięciokopułowe

a) na osiach głównych

b) na osiach przekątniowych

Źródło: M. Buchner, A. Buchner, J. Laube
Zarys projektowania i histrorii architektury, 1976

Schemat bizantyjski

Sobór prawosławny (katedra)

w Warszawie

Schemat bizantyjski - sobory

www.msxlabs.org

htt mw2.google.com/mw-panoramio/photos/medium/3349124.jpg

http://al-spbphoto.narod.ru/Novgorod/Novgorodsky_Kreml- Sofiysky_sobor_2_19-07-04.jpg

Schemat bizantyjski

Cerkiew w Szlachtowej

Cerkwie drewniane – schematy bizantyjskie uproszczone do 3 członów

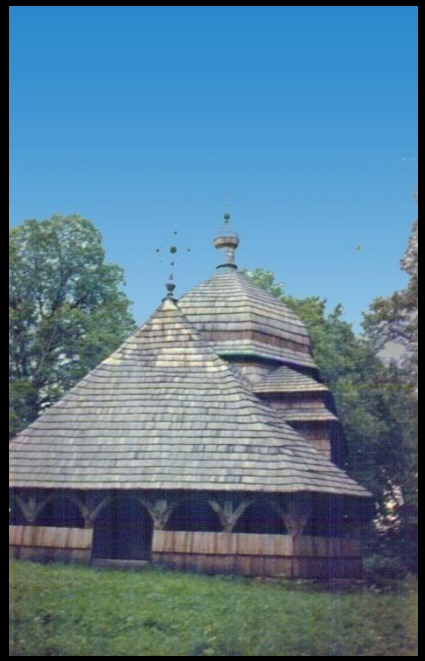

Pogórzańskie:

Ulucz

Zachodniołemkowskie

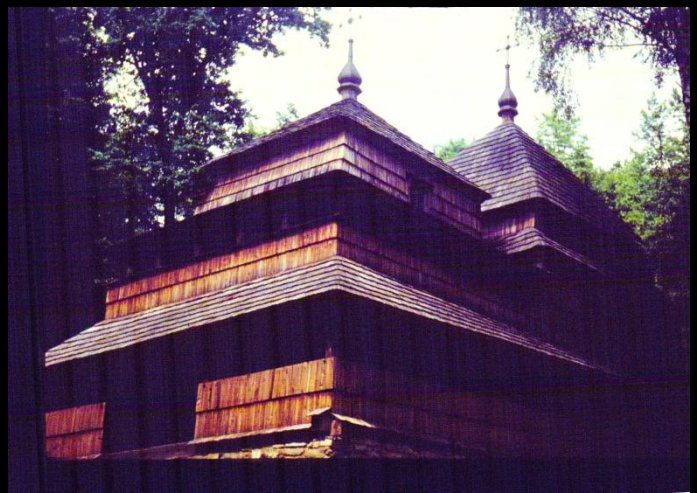

Z Grąziowej
(Skansen
w Sanoku)

Architektura islamu

Architektura Islamu

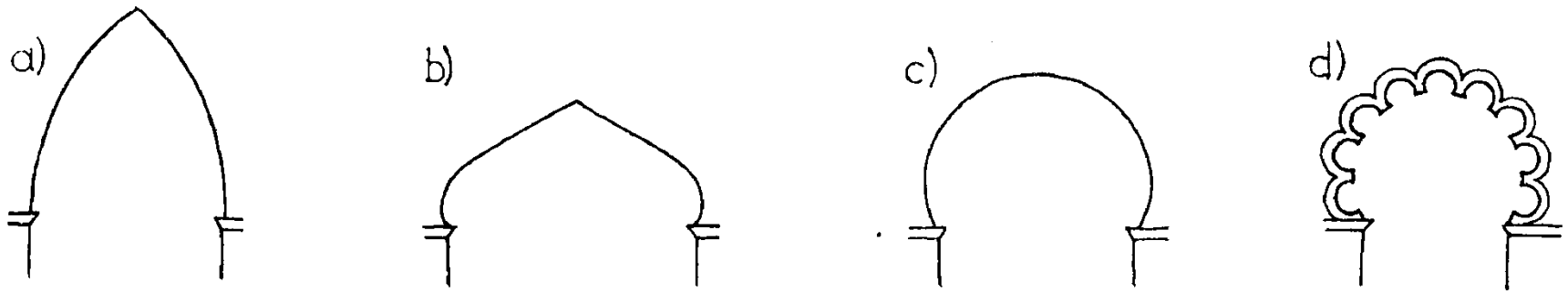

Łuki:
a) ostry, b) krokiewkowy, c) podkowiasty, d) wielokolisty
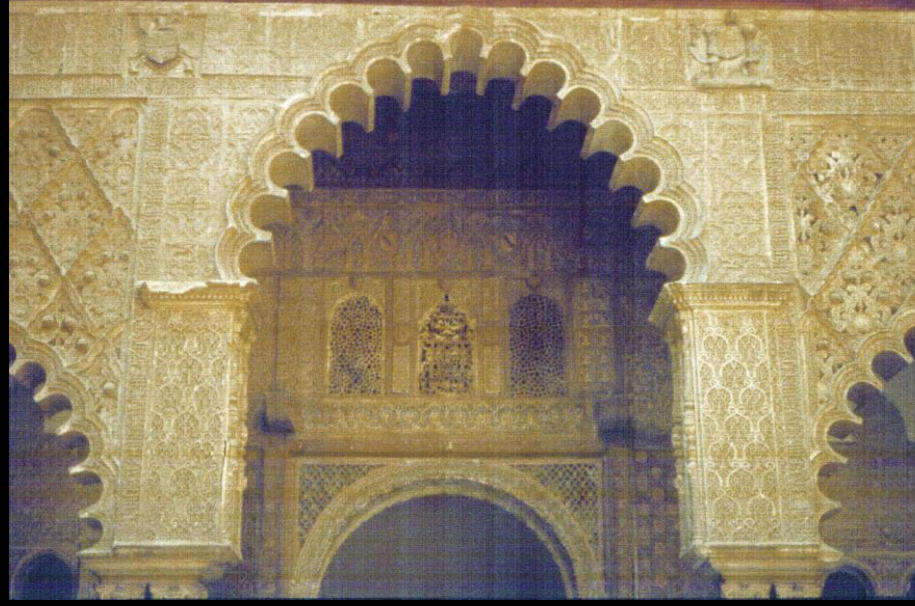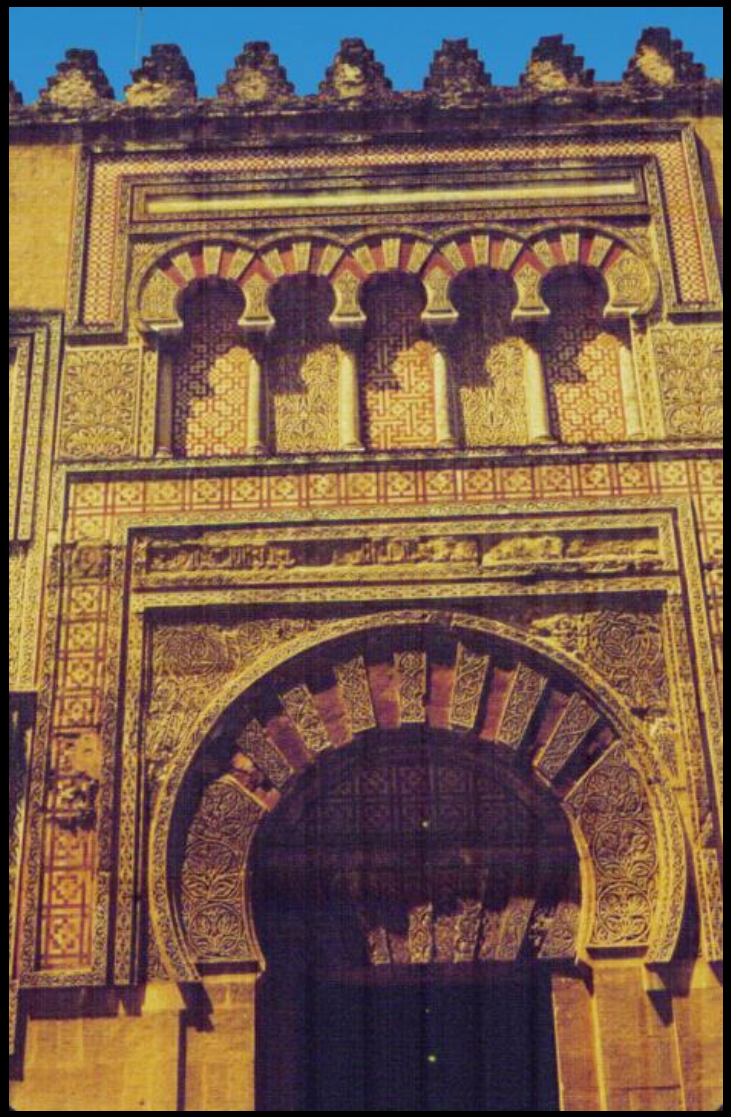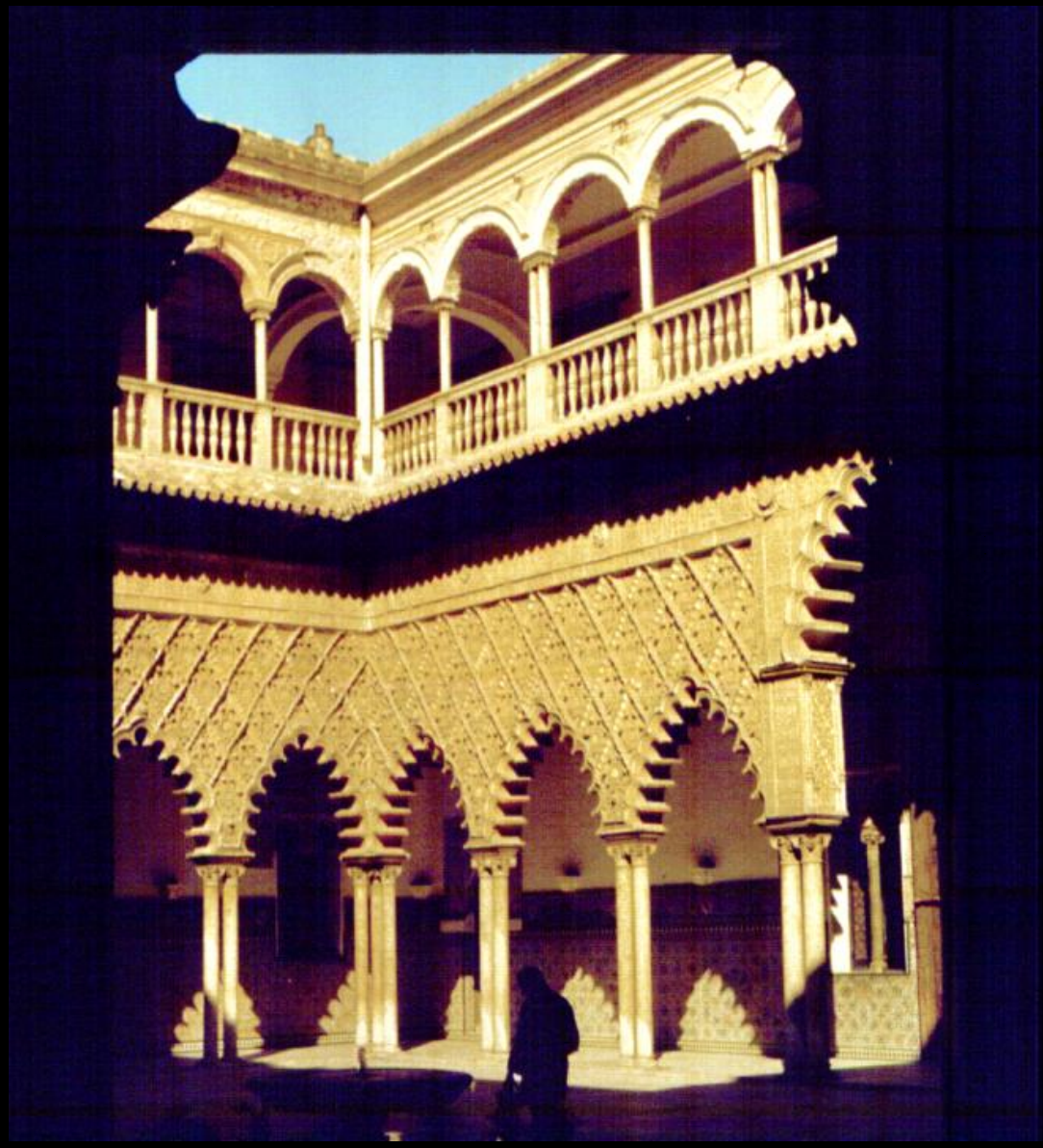
Źródło: Źródło: E. Charytonow Zarys Historii architektury, 1963 r.